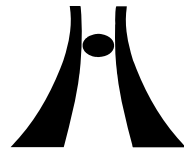

Beteckning: _____

**HÖGSKOLAN
I GÄVLE**

**Akademien för Utbildning och Ekonomi
Avdelningen för Religions- och Utbildningsvetenskap.**

I väntan på Det goda livet

Om några ungdomars och unga vuxnas
föreställningar kring jaget, gruppen och samhället

*Sanna Backeskog
Sara Lindberg
Juni 2010*

Uppsats, 15hp C-nivå
Pedagogik

**Hälsopedagogiska programmet
Examinator: Peter Gill Handledare: Kajsa Jerlinder**

FÖRORD

Denna uppsats är resultatet av hårt slit, ett gott samarbete och kakflow under sena kvällar. Vi har lärt oss mycket om ämnet, om oss själva och om varandra. Sara vill ha mjölk i sitt kaffe, och det vet Sanna men ibland glömmer hon köpa. Sara vet att Sanna brukar glömma, så hon tar ibland med egen termos med mjölk i och ställer i Sannas kyl.

Tack Mixa och Jissa för att ni stått ut med tråkiga dagar och (för det mesta) legat snällt under köksboret och agerat fotvärmare åt oss. Tack Lena, Bertil och Lisa för stöd och betydelsefulla synpunkter. Tack till våra familjer och världens bästa klasskompisar för peppande ord och inspiration.

Avslutningsvis vill vi rikta ett jättestortstort tack till vår handledare Kajsa, våra kontaktpersoner och framförallt våra elva intervjupersoner. De sistnämnda som så öppenhjärtligt diskuterade med oss och varandra och därigenom gjort uppsatsen möjlig.

Uppsatsförfattarna

Sanna Backeskog och Sara Lindberg

ABSTRAKT

Syftet med denna uppsats var att undersöka några ungdomars och unga vuxnas föreställningar kring vad som är ett gott liv utifrån ett delaktighets-, normalitets- och identitetsperspektiv. Trots att de flesta unga mår bra idag är det allt fler som uppvisar stressymtom (Ungdomsstyrelsen, 2007). Tänkbara förklaringar är att pressen i skolan tycks öka, samt att övergången mellan ungdomstid och vuxenliv sker allt senare i livet (ibid). Hälsa är ett brett begrepp (Ewles & Simnett, 2005). Att etableras på arbetsmarknaden samt att känna delaktighet i samhället kan ses som viktiga hälsofaktorer för unga människor (Reine, 2009; Statens folkhälsoinstitut, 2010). Människans identitet och mående kan påverkas av hennes miljö, kultur och socioekonomiska status (Frisén & Hwang, 2006; Gillberg, 2010). För att få en förståelse om hur unga människor kan reflektera kring hur den närmsta omgivningen och samhällsstrukturer påverkar dem som individer - samt hur man kan se på Det goda livet - har tre halvstrukturerade fokusgruppsintervjuer gjorts där sammanlagt 11 personer fått diskutera kring ett antal frågeställningar. Uppsatsen har inspirerats av en hermeneutisk ansats. Vi har försökt sätta samman delar och helhet - och vår förförståelse, referenslitteraturen samt intervjupersonernas utsagor ligger till grund för resultatanalysen. Deltagarna i studien visade en längtan efter Det goda (vuxen) livet, men bilden av vad ett gott liv innebär varierade och påverkades av vilken miljö deltagarna befann sig i. *Delaktighet* sågs först och främst som en subjektiv känsla, och intervjupersonerna anser att det är samhällets ansvar att arbeta för att alla medborgare ska känna sig delaktiga. Vad gäller delaktighet i grupp påpekades att man som gruppmedlem bör vara ärlig och öppen. Alla intervjupersoner menade att de påverkas av de *normer* som finns i samhället. Några accepterade dem som självklarheter, medan andra upplevde normer om "hur det ska vara" som pressande. De flesta såg den närmsta omgivningen som ett bollplank i *identitetsskapandet*, och menade att familj och vänner var viktiga stöd i deras livsval. I uppsatsens resultatdiskussion reflekterar vi över teman som vi tyckte var uppseendeväckande i resultatanalysen. En del deltagare verkar inte vilja sträva efter personlig utveckling, vilket litteraturen menar är en central faktor i människors liv. Uttrycket prestationsbaserad delaktighet uppkom då vi, bland några deltagare, såg ett tydligt fokus på hur känslan av delaktighet kan påverka individuella prestationer. Avslutningsvis diskuteras identitetsskapande genom avståndstagande, då några deltagare menar att de bildar sin identitet och sina värderingar utifrån vad de tycker är fel i omgivningen och samhället.

Nyckelord: Det goda livet, delaktighet, identitet, norm, unga vuxna, framtid,

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
Val och definitioner	2
BAKGRUND	3
Pedagogisk förankring	3
Socialpedagogik	3
Hälsopedagogik	4
Ungdomar/Unga vuxna	5
Ungdomar och psykiska hälsa	5
Ungdomar och arbetsmarknaden	6
TIDIGARE FORSKNING	7
Det goda livet	7
Behovet av erkännande	8
Om arbete och ett gott liv	8
Delaktighet	9
Tolkning av begreppet delaktighet	9
Möjligheter för delaktighet	9
Delaktighet och hälsa – Folkhälsomål 1	10
Identitet	10
Identitetsskapande	10
Från ungdomstid till vuxenliv	11
Sammanfattning bakgrund och tidigare forskning	11
METOD	13
Inspiration av hermeneutisk ansats	13
Förförståelse utifrån hälso- och socialpedagogik	15
Planering	15
Val av målgrupp	15
Val av insamlingsmetod	15
Kontakt och urval	16
Intervjuguide	17
Genomförande	18
Presentation av oss och intervjun	18
Våra roller och förhållningssätt	18
Genomförande av intervjuer	19

Tolkning och resultatredovisning.....	19
Sammanfattning metod	20
RESULTAT	21
Självförverkligandegruppen	21
Gymnasiekompetensgruppen.....	21
IV-gruppen	22
Det goda livet.....	22
Om arbete.....	23
Om att inte ha ett arbete.....	23
Om synen på den dagliga sysselsättningen -dåtid, nutid och framtid	24
Om relationer	24
Om fritid	25
Delaktighet	25
Om begreppet delaktighet	26
Om ansvar för delaktighet	26
Om individuella vinster med att känna delaktighet.....	28
Identitet och identitetsskapande.....	28
Om identitetsskapande ur ett avståndstagande	29
Om hur reflektioner kring den egna identiteten påverkas av den upplevda samhällsnormen	30
Om identitetsskapande ur tankar om framtiden, längan efter frihet och vilja att göra avtryck.....	31
Sammanfattning	31
METODDISKUSSION	32
Om valet av, och kontakten med, fokusgrupper	32
Reflektioner kring intervjugenomförandena	32
RESULTATDISKUSSION.....	33
Personlig utveckling	33
Prestationsbaserad delaktighet.....	34
Identitetsskapande ur avståndstagande.....	35
Vidare forskning.....	35
REFERENSLISTA	36
BILAGOR.....	39
Bilaga 1 – brev till kontaktpersonerna	39
Bilaga 2, brev till intervjupersonerna:.....	40
Bilaga 3 – Intervjuguide.....	41
Bilaga 4- vår dagordning under intervjuerna (stödpunkter för oss):.....	43

INLEDNING

Alla människor, oavsett bakgrund och förutsättningar, har en bild av hur ett bra liv ser ut. Oftast gäller dessa föreställningar arbete, familj, barn och olika upplevelser som resor och fritidsintressen (Gillberg, 2010). Ur ett hälsopedagogiskt synsätt kan man se att olika människor har olika måttstockar för hälsa och deras livsmål kan därför se helt olika ut (Svederberg & Svensson, 2001). Med den här uppsatsen vill vi betona att pedagogik och mentalitet går hand i hand. Ödman (1998) menar att vi påverkas, styrs och lär av allt runt omkring oss. Medvetna eller omedvetna inlärningsstrategier kan forma samhällets och invånarnas värderingar (ibid). Under våra tre år på Hälsopedagogiska programmet har vi fått fördjupa oss i ämnen som kost, stress och fysisk aktivitet. Dock betonas att hälsa är så mycket mera. Enligt en holistisk syn på hälsa bör man även se till exempelvis individens relationer, möjligheter att påverka och känsla av meningsfullhet i vardagen. Vi anser att tankar kring livet och framtiden i högsta grad påverkar hälsan. Uppsatsens uppmärksamhet riktas därför mot vad några unga vuxna anser att ett gott liv är och hur dessa elva personer tänker kring framtiden.

Generellt mår ungdomar och unga vuxna bra enligt flera undersökningar (Ungdomsstyrelsen, 2007). Dock visar allt fler unga individer tecken på stress, såsom nedstämdhet, oro, sömnsvårigheter, huvudvärk eller magont (Statens folkhälsoinstitut, 2009; Ungdomsstyrelsen, 2007). Dagens unga vuxna utbildar sig under längre tid och har en mer osäker bostadssituation än tidigare generationer. På så sätt sker inträdet i vuxenlivet allt senare (Socialstyrelsen, 2006). Pressen i skolan, såsom betyg och rädsla att inte passa in, tycks öka och detta kan vara en förklaring till att övergången från tonåren till vuxenvärlden har blivit svårare (SOU, 2006:77).

Att vi intresserat oss för frågor kring unga vuxna har sitt ursprung i att det är denna åldersgrupp vi hoppas på att få arbeta med i framtiden. Dessutom anser vi att dessa människor befinner sig i en mycket spännande brytpunkt i livet, då de är på väg ut ur tonårslivet för att träda in i vuxenvärlden, med allt vad det kan innebära. Det kanske till och med är så att denna brytpunkt inte ägnas tillräckligt mycket uppmärksamhet i den sociologiska och pedagogiska forskningen. Det mesta av den litteratur vi tagit del av, vad gäller exempelvis socialiseringsprocesser eller livsstilsförändringar, har antingen handlat om barn/ungdomar eller om vuxna människor. Då vi ville få en fördjupad förståelse om hur några unga vuxna idag ser på livet och det samhälle de lever i, har uppsatsen inspirerats av den hermeneutiska ansatsen. Det är viktigt att poängtera att när vi startade vårt arbete insåg vi att vi har en förförståelse om vad som ingår i ett gott liv. Det är den förförståelsen uppsatsen utgår ifrån. För uppsatsförfattarna är komponenter som sysselsättning, relationer, individuella resurser, känsla av delaktighet och identitetsskapande mycket viktiga i en människas liv.

Förståelsen kring hur man kan se på ovanstående företeelser har utvecklats och fördjupats under resans gång och vi hoppas med denna uppsats kunna mana läsaren till eftertanke.

Vad är viktigt för Dig i Ditt liv – och varför?

Syfte

Syftet med studien är att undersöka vad ungdomar och unga vuxna kan ha för föreställningar kring *Det goda livet* utifrån ett delaktighets-, normalitets- och identitetsperspektiv.

Frågeställningar

Vilka föreställningar har några ungdomar och unga vuxna kring vad det innebär att leva ett gott liv och hur ser de på *Det goda livet*, utifrån begreppen:

- *Delaktighet* och dess inverkan på livet, på grupp-, respektive samhällsnivå?
- *Normalitet* och vad som är *normen* vad gäller uppförande, status och på vad som är ett gott liv?
- *Identitet* och *identitetsskapande* – hur individen formas av sin närmsta omgivning och hur individen påverkas av samhället?

Val och definitioner

Vi har valt att intervjua ungdomar och unga vuxna, vilka är på väg in i vuxenlivet, för att få en förståelse för hur de ser på framtiden och vad det innebär för dem att leva ett gott liv. Vi menar att människan påverkas av *normer* - och att känslan av *delaktighet* och reflektioner kring den egna *identiteten* är hälsofaktorer och centrala element i föreställningarna kring ett gott liv. Detta styrks av Gustavsson (2008) och ovanstående begrepp behandlas i uppsatsens teoridel och resultatanalys. Nedan förklaras orden *norm* och *grupp* och hur dessa behandlas i uppsatsen.

I Nationalencyklopedins nätupplaga (2010) beskrivs *norm* som: "handlingsregel, påbud om hur man bör handla eller om hur något bör vara beskaffat eller organiserat. norm, det "normala"; det godtagna eller ideala t.ex. i en social grupp; konvention, praxis; det vartill man bör anpassa sig." Ett av målen med uppsatsen är att få en förståelse för hur intervjupersonerna reflekterar kring vilka *normer* som finns i samhället och hur dessa påverkar individerna. Uppsatsen söker också förståelse för vilka företeelser inom intervjupersonernas syn på *Det goda livet* som de anser hör till *normen* i de sociala konstellationer de befinner sig.

Det finns många olika definitioner av ordet *grupp* (Svedberg, 2003). En vanlig förklaring brukar vara att en *grupp* består av två eller fler individer som är ömsesidigt beroende av varandra och strävar mot samma mål. Man kan också säga att en *grupp* är en samling människor som kommunicerar med varandra och ser varandra som sina gruppmedlemmar. Begreppet *referensgrupp* innebär en norm för självuppfattningen och kan refereras till som det eftersträvansvärda i livet och fungera som måttstock på den egna eller andras sociala status (ibid). Uppsatsen utgår från föreställningen att människor är delaktiga i flera olika grupper i vårt sociala liv och att dessa konstellationer påverkar oss dagligen. Under uppsatsens intervjuer diskuteras olika företeelser, så som normbildning, delaktighet och relationer på grupp-nivå. Med *grupp* menas då sådana konstellationer som intervjupersonerna befinner sig i, så som: familj, skolklass, vänner och intressegrupper.

BAKGRUND

Detta kapitel inleds med en beskrivning av våra pedagogiska perspektiv, vilka inspireras av teorier inom socialpedagogik och hälsopedagogik. Därefter följer en kortfattad beskrivning av svenska rapporter som belyser ungdomar och unga vuxna i dagens samhälle, med fokus på mående, attityder och möjligheter på arbetsmarknaden. I nästkommande kapitel (Tidigare forskning) presenteras en genomgång av vår tolkningsram och teorier kring uppsatsens huvudämne: Det goda livet. Under denna rubrik belyses föreställningar om ett gott liv, definitioner av välfärd, personligt och socialt erkännande samt arbetets betydelse. Då vår förförståelse är att delaktighet och identitetsskapande är två av de mest centrala aspekterna av Det goda livet presenteras även dessa begrepp under varsitt avsnitt. Norm och normbildning beskrivs inte i ett eget avsnitt då begreppen redan förekommer under de andra rubrikerna.

Pedagogisk förankring

Ödman (1998) beskriver begreppet pedagogik som all form av påverkan på människan med syfte att genom inläring forma henne till en medborgare anpassad efter samhället och dess kultur. Immanent pedagogik är ett begrepp som kan kopplas till dagens socialpedagogik. Immanent betyder inneboende och med immanent pedagogik menas omedveten inläring som influerar och genomsyrar våra liv.

Socialpedagogik

Socialpedagogiken utvecklades i Tyskland på 1800-talet av filosofen Paul Natorp (Gustavsson, 2008). Han menade att allt lärande och all kunskap har en social sida. För Natorp var det de mänskliga aktörerna, deras världar och projekt som stod i fokus.

Socialpedagogiken är av tradition särskilt intresserad av utanförskap och underordning – ofta kopplat till vad som betraktas som normalt och avvikande...som om det skulle finnas människor som så att säga ”gått miste om hela eller delar av det sociala lärandet” (Gustavsson, 2008, s.10).

Gustavsson (2008) skriver om ett nyare perspektiv på socialpedagogiken. Här ses utanförskap, avvikelse och underordning som sociala normer och strukturer samhället har skapat. Det socialpedagogiska synsättet har alltså flyttat fokus från ”normalt” och ”onormalt” och har gått över till att istället fokusera på hur normalitet/avvikelse och delaktighet/utanförskap skapas i de komplexa socialiseringsprocesser som pågår i samhället (ibid). Gillberg (2010) menar att människor ständigt skapar nya förutsättningar varje gång vi agerar i världen, och att arbete i någon form är ett av de kraftfullaste sätten att agera. Gillberg betonar samspelet mellan individ och samhälle. Vi föds in i en verklighet som består av hinder och möjligheter, där de individuella förutsättningarna som kön, klass, kultur, begåvning och hälsa har betydelse för hur vi kan leva våra liv i samhället. Våra handlingar kan beskrivas som en produkt av de villkor vi har – men konsekvenserna av våra handlingar kan vara oförutsägbara och påverkar i allra högsta grad samhällsstrukturen.

Vad gäller lärande i vardagen färgas människan också av sin omgivning (Larsson, 1996). Man har exempelvis tittat på hur vi människor utnyttjar medier och här kan man se en klassbetonad kunskapsklyfta. De som redan har ett utvecklande arbete där ett ständigt lärande ingår är också de som oftast väljer kunskapsgivande tv-program och tidningar. De som å andra sidan inte ges så många möjligheter till lärande i sin dagliga sysselsättning tenderar att konsumera mer lättsmälta tv-program, exempelvis dokusåpor.

Identitet är ett av socialpedagogikens grundläggande begrepp (Gustavsson, 2008). Män och kvinnor bygger upp en symbolisk identitet i sitt vardagliga samspel med andra människor. Vissa former av avvikelser från dessa rådande identitetsnormer kan drabba vissa människor hårdare än andra – och stigma uppstår. I vårt västerländska samhälle är det exempelvis avvikelser i social status och avvikelser som associeras med ras eller etnicitet som är typiska för klassificering av symboliska identiteter. Här kan också nämnas *Spegeljagteorin*. Teorin påstår att man knyter ihop bilden av vem man är med hur andra uppfattar en. Omgivningens uppfattning av individen består av en värdering som individen själv tenderar att ta till sig (ibid).

Hälsopedagogik

Det holistiska synsättet på hälsa innebär att man tar hänsyn till alla aspekter av hälsa och ser att dessa hänger samman och är ömsesidigt beroende av varandra (Ewles & Simnett, 2005). Aspekter av hälsa som man bör ta hänsyn till är exempelvis: fysisk och psykisk hälsa, livsstilsvanor, kondition, kostvanor, upplevd stress, familjeförhållanden, relationer, personlig utveckling, delaktighet i samhället samt om man känner meningsfullhet med sin dagliga sysselsättning och fritid. Hälsa kan, enligt Ewles och Simnett (2005) beskrivas som möjliggörande för människor att uppnå sin fulla potential. Hälsoarbete kan alltså innebära att hjälpa individen finna strategier för att kunna leva sitt liv så som hon önskar. Ovanstående kan kopplas till begreppet *minimal lycka* (Medin & Alexandersson, 2000). Minimal lycka kan beskrivas som individens känsla av hon är nöjd över villkoren i hennes liv. En medvetenhet om sin livssituation är beständig och utgör enligt det holistiska synsättet en viktig aspekt av hälsa.

Hälsa och kultur

Statens Folkhälsoinstitut påvisar sambandet mellan hälsa och ekonomisk och social trygghet (FHI, 2010). Hälsa kan alltså ses ur ett jämställdhetsperspektiv. Människans hälsa påverkas i stor grad av sin socioekonomiska status och därför är ”Ekonomiska och sociala förutsättningar” ett av det svenska folkhälsoinstitutets delmål för att främja folkhälsan. Precis som inom socialpedagogiken betonar man inom hälsopedagogiken att individens värderingar och levnadsvanor kan ses i samband till den sociala omgivning hon befinner sig i. Svederberg och Svensson (2001) beskriver sambandet mellan kultur, hälsa och lärande. Kultur kan beskrivas som:

...den grund för människors tänkande och handlande som formats av erfarenheter i deras sociokulturella och etnokulturella miljö allt sedan barndomen. (Svederberg & Svensson, 2001, s. 24)

Olika människor har olika måttstockar för hälsa och dess livsmål kan därför se helt olika ut (Svederberg & Svensson, 2001). Hälsoarbetare bör därför ta hänsyn till befolkningsgruppens livssyn. Svederberg och Svensson menar att hälso pedagogiken bör innebära att man reflekterar över hur människor, med hänsyn till deras kultur, kan lära sig nya värderingar och kunskaper om aktiviteter som leder till mer hälsofrämjande handlingsmönster. Som pedagog bör man, enligt författarna, se på kultur som en dynamisk och föränderlig företeelse.

Hälsa och ansvar

Synen på hälsa och synen på ansvaret för den nationella folkhälsan har förändrats under det senaste århundradet (Ewles & Simnett, 2005). I början av 1900-talet fokuserade folkhälsoarbetet på tillgång på mediciner samt människors bostadsmiljö och hygien (Ewles & Simnett, 2005). Under 50- och 60-talet hamnade livsstilsfaktorer i fokus och blicken riktades mot individerna och hur dessa levde sina liv. Hälsoupplysning blev ett alltmer använt begrepp. Man uppmärksammade behovet av förändringar i individuella hälsobeteende gällande exempelvis alkoholkonsumtion, rökning och sexuellt överförbara sjukdomar.

Hälsoupplysning handlade alltså om att informera individerna om vikten att förändra sina attityder och beteenden. Detta synsätt fick under senare år skarp kritik då man ansåg att allt för mycket skuld och skam lades på den enskilda individen. Exempelvis kunde människor med hjärtsjukdomar anklagas för att själva bära skulden till sin sjukdom om dessa rökte och var överviktiga. Bakgrunden till varför individen var överviktig och rökare ägnades ingen uppmärksamhet. Idag finns en bredare strategi för folkhälsoarbete och hälsofrämjande verksamheter (Ewles & Simnett, 2005). Man arbetar fortfarande med hälsoupplysning men numera riktas även den statliga uppmärksamheten mot hur samhället kan främja hälsa. Detta kan exempelvis röra sociala åtgärder för att komma åt arbetslöshet och miljöproblem. Man försöker titta på bakomliggande faktorer till ohälsa som samhället kan påverka och även på hur samhället kan främja hälsosamma val, som exempelvis öka tillgången till trevliga promenad- och joggingvägar. En nyckelfråga i diskursen kring hälsoarbete idag är:

Bör målet vara att förändra individuella beteendemönster och livsstilar, eller är det i stället den fysiska och socioekonomiska miljön som ska förändras? (Ewles & Simnett, 2005, s. 49)

Ungdomar/Unga vuxna

Man talar om 80-talisterna som "dagisgenerationen" som tror allt är möjligt, som ifrågasätter allt, som ständigt är uppkopplade på nätet, men som också plågas av alla val som måste göras.

(Gillberg, 2010, s. 18)

Ungdomar och psykiska hälsa

De flesta svenska ungdomar mår bra (Ungdomsstyrelsen, 2007). Dock har flera rapporter under de senaste 10 – 20 åren visat att det blir vanligare att ungdomar känner sig nedstämda, oroliga, har svårt att sova och har huvudvärk eller magont. I den allmänna diskursen kring ungdomars mående beskrivs besvären ofta som tecken på stress (SOU, 2006:77; Statens folkhälsoinstitut, 2009; Socialstyrelsen, 2008). För de ungdomar och unga vuxna som går i skolan tycks den upplevda stressen främst bero på tidspress inför prov och inlämningsarbeten

(Ungdomsstyrelsen, 2007) Dagens unga vuxna utbildar sig under längre tid och har en mer osäker bostadssituation än tidigare generationer (Socialstyrelsen, 2008). Pressen i skolan, såsom betyg och rädsla att inte duga, samt oro inför framtiden tycks öka och detta kan vara en förklaring till att övergången från tonåren till vuxenvärlden har blivit svårare (SOU, 2006:77).

Flera studier visar att förekomsten av psykisk ohälsa har ökat hos ungdomar jämfört med vuxna, framförallt hos unga kvinnor (Psykisk Epidemiologi [PEP], 2004:6). Även psykiatrisk vård och användandet av läkemedel har ökat. En anledning skulle kunna vara att attitydförändringar till att uppge att man lider av psykisk ohälsa. Psykisk ohälsa är ett mycket vagt begrepp och saknar en egentlig definition - det innefattar allt från enstaka psykiska symtom till fullt utvecklad psykisk sjukdom. I detta begrepp ingår ytterligare dimensioner såsom personliga resurser och tillgänglighet. Barn som växer upp i familjer med sämre ekonomi mår sämre än de som växt upp i familjer med bra ekonomi. En anledning till att fler ungdomar mår dåligt kan vara att de inte har de sociala stöd som de har behov av. Ett stödjande nätverk har stor betydelse för hälsan. Det kan räcka med en enda förtrolig relation för att få ett tillfredställande behov. Med socialt nätverk menas exempelvis familj, vänner, vård, omsorg och skola (ibid).

Ungdomar och arbetsmarknaden

En ordnad ekonomi är en viktig komponent av etableringen i vuxenlivet (PEP, 2004:6; Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering [IFAU], 2007:18). Många yngre har dålig ekonomi i jämförelse med vuxna. Detta har man sett genom att analysera statistik om hur många som har socialbidrag. Unga vuxna var den grupp som ökade socialbidragstagandet mest under 90 talet. För individen innebär den första anställningen ett viktigt steg in i samhället, bland annat för att få kunna ta del av sociala förmåner som a-kassa och sjukpenning (ibid).

Reine (2009) skriver i sin avhandling om att etablera sig på arbetsmarknaden under det tidiga skedet av vuxenlivet är en av de viktigaste hälsofaktorerna. Ungdomar påverkas minst lika mycket negativt av arbetslöshet som vuxna. Enligt Reine kan svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden generera till sämre hälsa överlag. Detta gäller framförallt män och kvinnor mellan 18 och 21 år. Även Landsorganisationen (2004) pekar på negativa konsekvenser för den som är arbetslös. Som nämnts tidigare är ekonomin en viktig komponent, andra nackdelar med att inte ha ett arbete kan vara känslan av prestigeförlust, otillräcklig självrespekt och en förlust av socialt nätverk och bristande identitet. Den som har arbete får ofta självkänsla och en plats i tillvaron som följd av sitt arbete. Risken att bli arbetslös är olika stor för olika grupper av ungdomar. Arbetslösheten är som störst hos ungdomar som kommer från familjer med låg socioekonomisk status. Dessa ungdomar kan löpa högre risk att hamna i utanförskap i samhället.

TIDIGARE FORSKNING

Nedan presenteras den forskning vi funnit kring begreppen delaktighet, normalitet samt Det goda livet.

Det goda livet

C. Bronk (2008) har skrivit en artikel om vad ungdomar menar är ett gott liv och hur en god människa bör vara. Dessa sjätte- och niondeklassare menade att viktigast i livet är stöd från vänner och familj, känna lyckokänslor, ha bra ekonomiska förutsättningar samt att uppnå personliga mål. En bra människa ska enligt dessa unga hjälpa andra och vara ärliga (ibid). Gillberg (2010) menar att alla människor, oavsett bakgrund och förutsättningar, har någon bild av hur ett bra liv ser ut. Gillberg har skrivit en avhandling om individualiseringens villkor och unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande. Gillbergs intervjupersoner är äldre än C. Bronks och när de beskriver sina föreställningar om Det goda livet visar Gillberg på en ambivalens hos sina intervjupersoner. Å ena sidan är drömmar om frihet och kreativa projekt central hos intervjupersonerna, men å andra sidan finns en längtan efter trygghet och lugn och ro. Några av de unga vuxna som intervjuades såg svårigheter att kombinera frihet och trygghet och det fanns en faktisk oro att inte orka genomföra sina livsprojekt. Att få familj och barn ingick i intervjupersonernas föreställningar kring ett gott liv, men detta måste kombineras med ett professionellt yrkesliv och att skapa sig goda förutsättningar på arbetsmarknaden prioriterades före familjebildning för intervjupersonerna (ibid).

I den svenska forskningstraditionen har välfärd ofta definierats som förfogande över pengar, ägodelar, kunskaper, fysisk och psykisk hälsa och trygghet, med vars hjälp individen kan kontrollera och medvetet styra sina livsvillkor (SOU, 2000:3). Istället för att försöka mäta ett eftersträvansvärt idealtillstånd som gäller för alla individer, tittar man på vilka resurser och möjligheter individen kan förverkliga i sitt liv. Med detta perspektiv är pengar bara en av många resurser som individen kan omsätta i sin strävan efter Det goda livet. Utveckling av välfärden kan alltså inte bara besvaras enbart utifrån kunskap om ekonomiskt välstånd. Det är i allmänhet lättare att definiera dåliga förhållanden än vad som exakt är ett gott liv. Hur Det goda livet skulle kunna definieras och studeras är inte självklart. Utgångspunkten är att välfärden är mångdimensionell och att det inte räcker att studera endast en av dessa dimensioner för att få en rättvisande bild. Välfärden är inte heller synonym med exempelvis pensioner, barnbidrag, vård och skola, även om människors välfärd självklart påverkas av dessa system (ibid). Hos många människor finns, enligt Gillberg (2010), en faktisk skillnad mellan föreställningar kring ett gott liv och vilka livsval man gör. Det uppstår en spänning mellan idealbilden av ett gott liv och de resurser och möjligheter individen har. Flera forskare pekar på att klass- och könsstrukturer spelar roll både för individens livsval och för dennes idealbild av ett gott liv.

Behovet av erkännande

I dagens samhälle ingår självförverkligande, självförtroende och gemenskap i många människors föreställningar om ett gott liv (Gillberg, 2010). Den tyska filosofen Honneths (2003) grundtanke är att människor, för att kunna utveckla en personlig identitet eller positiv relation till sig själv, måste uppleva ett flerdimensionellt erkännande från andra. En positiv relation till sig själv är i sin tur enligt författaren, en förutsättning för ett individuellt självförverkligande. Strandberg (2006) skriver om Honneths teorier där erkännande är en central del. Filosofens utgångspunkt för teorin är att samhällslivet äger rum i ett ömsesidigt erkännande i en dialog med andra. Honneth menar att erkännandet är något vi behöver för vår självuppfattning och personliga utveckling. Författaren har formulerat tre dimensioner av erkännandeformer, och anser att människan behöver få socialt erkännande i alla tre dimensioner för att nå självförverkligande. Den första formen av de tre dimensionerna är att erkännande är betydelsefull för individens upplevelse av *självförtroendet* och autonomin (Strandberg, 2006). Denna typ av erkännande är av emotionell natur och utvecklas i primärrelationerna genom kärlek och vänskap. Brist på erkännande kan vara olika former av integritetskränkningar. Den andra formen av erkännande är av betydelse för utvecklingen av en persons position som juridisk individ. Det är avgörande för att utveckla sin *självaktning* och sin *självrespekt* med avseende på civila, politiska och sociala rättigheter. Självaktning och respekt består i medvetenheten om att vara ett moraliskt tillräckligt subjekt. Motsatsen tar sig uttryck i rättighetsförlust, uteslutning och rättsliga försummelse. Den tredje formen är centrerad till subjekten och deras egenart. *Självkänsla* utvecklas i ett samhälle som utifrån sin värdegemenskap och solidaritet med andra individers och grupperns sätt att leva på. Att känna värdighet är att bli erkänd som den man är. Ovanstående kan liknas vid de teorier C. Bronk (2008) belyst i sin artikel. Där kan man läsa om att individen behöver känna ansvar till och respekt från sin omgivning, för att utvecklas på ett sunt sätt. Dock upptäckte Bronks att detta inte var något hans intervjupersoner belyste i sina föreställningar om Det goda livet.

Om arbete och ett gott liv

Arbete, eller jakten på arbete, upptar en stor del av vuxna människors liv (Gillberg, 2010). Gillberg pekar på arbete som en av den mest centrala faktorn i föreställningarna kring ett gott liv. Ett arbete kan ge ekonomiska förutsättningar att förverkliga sina drömmar och arbetet kan också för en del människor inneha huvudrollen i det goda livet - då man därigenom uppnår självförverkligande och arbetet blir ett livsprojekt i sig. Flera av Gillbergs intervjupersoner menar att det viktigaste är att få arbeta med något man brinner för. Det var för dessa viktigare att utvecklas än hur mycket lön arbetet gav. Ur ett socialpedagogiskt perspektiv sker en socialisationsprocess under människans uppväxt som kan beskrivas som ett lärande (Molin et al., 2008). Människor i dagens samhälle får lära sig att det normala är att ha ett arbete. Ett arbete ger försörjning, mening och tillhörighet. Arbetar man inte riskerar man att betraktas som onormal, osund och suspekt (ibid). De *normativa drivkrafterna* till arbete belyser bland annat begreppen involvering och identifiering (Gillberg, 2010). Människan har ett behov av att införlivas i en grupp och vara en del av ett större sammanhang. Genom ett arbete kan hon få några av sina sociala behov tillgodosedda och hon får en yrkeskategori att identifiera sig till.

Delaktighet

I Nationalencyklopedin beskrivs ordet delaktighet som: *ofta med tonvikt på känslan av att vara till nytta, ha medinflytande* (NE, 2010). Molin (2004) tar i sin avhandling upp fler lexikala definitioner av begreppet:

En lexikal definition av delaktighet finner vi i Svenska Akademiens ordlista (1996). Här anges att delaktighet betyder att ta del i något. Detta något kan vara en social gemenskap eller en aktivitet eller uppgift, som till exempel de uppgifter som utförs i en skolklass eller på en arbetsplats. Den som tar del i lösandet av en uppgift får ofta en känsla av tillhörighet som kan tänkas vara en annan viktig aspekt av delaktigheten. I Svensk ordbok (Esselte, 1986) finner vi en liknande betydelse då definitionen lyder; aktiv medverkan eller medansvar, att någon medverkar i något eller har vetskap om något. Här betonas medverkan vilket kan tolkas som att delaktigheten förutsätter interaktion mellan minst två individer eller företeelser. (Molin, 2004, s. 45)

Vidare menar Molin (2004) att delaktighet bör beskrivas som ett samspel mellan individen och dennes omgivning. Att enbart beskriva begreppet utifrån omgivningsrelaterade förutsättningar för delaktighet eller utifrån individens handlingar, blir ett alldeles för inskränkt synsätt att se på delaktighet.

Tolkning av begreppet delaktighet

I Molins (2004) avhandling kan man läsa att en problematik med välfärdsorienterade begrepp är att begreppen kan ha antingen en för bred eller för snäv definition. En bred definition skulle kunna innebära att väldigt mycket kan betecknas som delaktighet, medan man med en snäv definition riskar att utesluta viktiga aspekter av begreppet. En möjlig lösning på denna problematik skulle kunna vara att använda sig av ytterligheter – *maximal* och *minimal* delaktighet. En enbart formell typ av delaktighet skulle kunna ses som minimal delaktighet. Delaktighet som kan beskrivas som både *objektiv* (opartisk bedömning av att någon är faktiskt delaktig) och *subjektiv* (individens upplever sig delaktig) kan betecknas som maximal delaktighet. Då man vill göra en analys om huruvida en individ är delaktig i en viss företeelse finns vissa frågeställningar som man bör ta hänsyn till. Dessa är om individen erbjuds tillfälle att vara delaktig, samt om den vill och kan vara det.

Möjligheter för delaktighet

Månsson (2008) beskriver social delaktighet som komplex, kreativ och många gånger orättvis. De sociala relationer en människa har genom exempelvis familj, vänner, och arbete påverkar hur hon ser på sig själv, sina medmänniskor och samhället i stort. Dessa relationer skapas och återskapas i olika sociala rum. I Månssons rapport kan man läsa att ungdomar, pensionärer och människor med utländsk bakgrund tenderar att vara mer politiskt svaga än andra grupper. Dessa kan ha mindre möjligheter att påverka sin egen sociala situation och några av anledningarna anses vara brist på utbildning och/eller arbete (ibid). Även D. Evans (2007) pekar på svårigheter för ungdomar att känna sig delaktiga i samhället. Han anser att ungdomar ofta saknar det stöd och de resurser som krävs för att kunna göra sin röst hörd.

Månsson (2008) belyser kommunikation som en av de viktigaste faktorerna för delaktighet. Det är genom kommunikation man kan skapa en samhällelig delaktighet och i viljan att lyssna på andra människor kan inkludering skapas (ibid). I D. Evans (2007) artikel beskrivs stöd och inflytande som de mest centrala faktorerna för att känna delaktighet. Månsson belyser samma faktorer och anser att om en människa upplever allt för stora svårigheter i att göra sin röst hörd minskas lusten att vara med och diskutera och försöka påverka.

Delaktighet och hälsa – Folkhälsomål 1

Statens Folkhälsoinstitut har utformat elva folkhälsomål för Sverige, med syfte att ge folkhälsan en tydlig plats i samhällspolitiken (Ewles & Simnett, 2005). Målområde 1 handlar om *Delaktighet och inflytande i samhället* och är den mest grundläggande förutsättningen för den svenska folkhälsan. Särskild vikt ska läggas vid att stärka förmågan och möjligheten till social och kulturell delaktighet och möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Detta gäller framförallt så kallade utsatta grupper som exempelvis de med lägre socioekonomisk status samt barn och ungdomar. Kopplingen mellan delaktighet och hälsa är tydlig (ibid). På Statens folkhälsoinstitut (2010) webbsida kan man läsa att en känsla av maktlöshet uppstår då individer eller grupper upplever att de har svårt att påverka den egna livssituationen eller samhället. I ett demokratiskt samhälle måste allas lika värde erkännas. Det är Statens Folkhälsoinstitut som har det övergripande uppföljningsansvaret av arbetet med målområde ett. Kommuner, politiker, landsting, myndigheter och ideella sektorer är alla viktiga aktörer.

Identitet

Identitet kommer av det latinska ordet *idem*, som betyder *densamma* eller *detsamma* (Smedler & Drake 2006). Med identitet menas alltså att vi har en rimligt stabil bild av oss själva som levande och aktiva subjekt. Identitet kan beskrivas som något som uppstår mellan yttre och inre faktorer, mellan individen och omvärlden, både i snäv och vid bemärkelse.

Identitetsskapande

Gillberg (2010) skriver om hur individen kan formas, eller omformas, via en inre konversation där individen och samhället möts. Med detta menas att en individ kan skapa sin identitet genom att reflektera över sina livsval och projekt och se hur dessa påverkas av den sociala situation man befinner sig i. Den sociala omgivningen kan ses i relation till de föreställningar individerna har om självförverkligande, och identiteter skapas alltså i samspel mellan individ och samhälle. Den inre konversationen kan beskrivas både som emotionell, kognitiv och rationell och det är en handling som, enligt Gillberg, alla ägnar sig åt. Här diskuterar man med sig själv om drömmar och planer och hur man kan förverkliga dem. Vilka möjligheter och förutsättningar individen har påverkar i högsta grad dess inre konversation.

Identiteten skapas i en konfliktyta, där drömmar ställs mot social realitet, möjligheter mot begränsningar och stabilitet mot förändring. När vi närmar oss denna punkt, ser vi hur sociala faktorer som tillhörighet (klass, kön, etnicitet) omvandlas till inre möjligheter eller hinder (Johansson, 2007, s. 54, citerad i Gillberg, 2010, s. 28)

Frisen och Hwang (2006) skriver att när man pratar om identitet syftar man ofta på begreppet självbild. Självbild handlar om hur medvetenheten hos sig själv som unik individ ser ut hos varje människa. Människan brottas med frågor som: Vem är jag? Vem kommer jag att bli? Vad gör mig till en unik individ? Och vad har påverkat att jag är den jag är? En del människor brottas med dessa frågor hela livet och vissa enbart under tonårstiden, då det händer stora biologiska, psykologiska och sociala förändringar.

Från ungdomstid till vuxenliv

Vilket kön man tillhör och var man kommer ifrån påverkar ungdomars och unga vuxnas föreställningar kring vad det innebär att vara vuxen (Donoghue & Stein, 2007). En tendens Donoghue och Stein sett hos sina intervjupersoner är dock att man betonar personlighetsdrag framför traditionella bestämningsfaktorer, så som barn och arbete, som tecken på att man är vuxen. Vad gäller de individuella personlighetsdragen är kvinnorna i studien mer benägna att betona vikten av att efterleva samhällsnormer (ibid). Dagens ungdomar lever, enligt Frisen och Hwang (2006), i en värld som styrs av marknaden, där exempelvis media och arbetsmarknaden har inverkan på människors värderingar. Detta leder till att ungdomar blir ”friställda” från de traditioner som förut burit upp den unga generationen. Det kan innebära både begränsningar och möjligheter för nya livsvägar. Ungdomars utveckling blir beroende av personliga och subjektiva val och värderingar. Samtidigt som den ekonomiska verkligheten motverkar ett förverkligande av dessa individuella mål. Dagens samhälle skapar frihet och tillgång till många olika alternativ, men det skapar också ångest och vilshenhet kring identitet och sociala roller. I vår kultur finns en stark föreställning om att det går att ”välja” exempelvis sin sexualitet, kropp, yrke, liv och förhållningssätt till den sociala realiteten (ibid).

Stokes & Wyn (2007) menar att ungdomar och unga vuxna behöver mer strukturellt stöd för att enklare mäkta med övergången från student till arbetstagare. Författarna beskriver fasen mellan ungdomstid och vuxenliv som komplex, där lärande och identitetsskapande går hand i hand. Nya strategier behövs inom skolvärlden som tar hänsyn till både det formella och informella lärandet som sker i de unga vuxnas liv och skolans pedagogik bör utvecklas mot en tydligare koppling till arbetslivet. De ungdomar som Stokes och Wyn (2007) intervjuat menar att de skapar sin identitet genom att reflektera över det kommande arbetslivet. Personlighetsdrag som intervjupersonerna menar att de lärt sig utveckla är flexibilitet och öppenhet för ny kunskap – detta för att kunna anpassa sig till ett mer individualiserat samhälle där arbetsgivarna söker mångfacetterade personligheter. Författarna pekar på fördelar med yrkesutbildningsprogram där eleverna ges möjlighet till praktik. På så sätt kan de lära sig vad som krävs i arbetslivet och de kan också skapa sin identitet genom att reflektera kring vilka val de vill göra och hur de vill utveckla sin personlighet.

Sammanfattning bakgrund och tidigare forskning

Det finns olika definitioner om vad som är ett gott liv och vad välfärd innebär. Flera forskare pekar på möjlighet till självförverkligande och personlig utveckling (Gillberg, 2010; SOU, 2000:3). Man belyser även behovet av erkännande från sin omgivning (C. Bronk, 2008; Honneth, 2003). Människans identitet kan ses som något beständigt och som till viss del utvecklas genom reflektioner kring jaget med frågeställningar som ”vem är jag?” och ”vad

vill jag göra?” (Frisén & Hwang, 2006). Identitetsskapande sker också i samverkan med människans omgivning och yttre faktorer som media och samhällsnormer har stor inverkan (ibid). Vidare har vi skrivit om delaktighet. Ett av Statens folkhälsoinstituts (2010) elva folkhälsomål är människors möjlighet till delaktighet och inflytande – vilket ses som en stor hälsfaktor. Delaktighet är ett brett begrepp som kan liknas vid en känsla av tillhörighet (Molin, 2004). Maximal delaktighet kan beskrivas som både subjektiv och objektiv (ibid). En av de viktigaste förutsättningarna för delaktighet är kommunikation (Månsson, 2008).

De flesta av Sveriges ungdomar och unga vuxna mår bra idag, men man ser samtidigt att allt fler unga visar stressymtom. (Ungdomsstyrelsen, 2007) Pressen på unga tycks öka och likaså verkar övergången mellan ungdomstid och vuxenliv ske allt senare och upplevas svårare (SOU, 2006:77). Hälsa kan ses som ett brett begrepp där miljö och socioekonomisk status är viktiga faktorer som påverkar individens hälsa (Ewles & Simnett, 2005). Det holistiska synsättet på hälsa innebär att man tar hänsyn till flera påverkansfaktorer i en individs liv (ibid). De senaste årtiondena har synen på vem som bär ansvaret för folkhälsan förskjutits från det individuella ansvaret för sin egen hälsa mot ett samhällsansvar (Medin & Alexandersson, 2000). I vårt samhälle råder ständigt komplexa socialiseringsprocesser och människan måste ses i kontext till sin omgivning. Det råder en växelverkan mellan samhället och dess invånare, med ömsesidigt beroende och ömsesidig påverkan (Gustavsson, 2008). Pedagogik och kultur går hand i hand då pedagogik kan ses som inläring, med syfte att forma individen så denne anpassas till samhället (Ödman, 1998). I nästkommande kapitel beskrivs tillvägagångssätten för vår empiriska undersökning om ungdomars och unga vuxnas förställningar kring Det goda livet.

METOD

I detta kapitel redovisas våra metodval och tillvägagångssätt. Uppsatsen har inspirerats av en hermeneutisk ansats och på vilket sätt några teorier inom hälsopedagogik och socialpedagogik har inverkan på uppsatsen. Här berättas om val av målgrupp, samt tillvägagångssätt för att få kontakt med intervjupersonerna. I metoddelen kan man också läsa om valet av fokusgrupper, våra etiska överväganden samt hur planeringen inför, och genomförandet av, intervjuerna gick till.

Inspiration av hermeneutisk ansats

I uppsatsen har vi inspirerats av hermeneutiken, vilket är en tolkningslära som ofta har en stark förförståelse för relativistiska tankegångar och är tydligt humanistisk till sin riktning (Thurén, 1991). Hermeneutiken utgår från att man tolkar andra människors känslor och upplevelser utifrån sina egna känslor och upplevelser. Sina egna minnen, egna upplevelser och sin förförståelse används. Ödman (2007) menar att hermeneutiken principiellt är odogmatisk, vilket enligt Ödman innebär att man som forskare bör sätta sig in i andras arbete, läsa mycket om ämnet och titta på data, men enligt hermeneutiken finns det alltid olika sätt att förstå världen. Som forskare kan man aldrig, enligt Ödman, komma i en position utanför sitt liv. Att närma sig en företeelse utifrån en hermeneutisk ansats innebär att man erkänner att: Hur vi tolkar och förstår påverkas av vad vi bär med oss och att vi inte kan ställa oss utanför oss själva då vi studerar världen. Dock kan inte hermeneutiken ses som en metod att bestämma sanningar utifrån sina egna föreställningar. Hermeneutiken är relativ men kan även vara skeptisk inför sig själv. Som undersökare bör man alltså ha ett kritiskt förhållningssätt – gentemot sina egna tolkningar, företeelsen som sådan och metoden. Ovanstående har i denna uppsats exempelvis inneburit att vi vid insamlingen av referenslitteraturen försökt fånga en bred bild av uppsatsens centrala begrepp (Det goda livet, delaktighet, identitet). Diskussioner har förts kring vilken litteratur som har valts att refereras till i uppsatsen och vi har ställt oss frågan: ”väljs detta för att det låter bra i våra öron eller för att det ger en rättvis bild av begreppet?”. Medvetenhet har funnits om att vi kan ha färgats av värderingar, exempelvis då flera avhandlingar har laddats ner från webbsidan www.socialvetenskap.se, där man kan utläsa att de flesta författare/forskare har en förförståelse i likhet med hur socialpedagogik beskrivs. Dock har vi varit måna om att teser som har refererats i uppsatsen kan styrkas av andra forskare/teoretiker

Förförståelse är ett centralt begrepp inom hermeneutiken (Thurén, 1991). Att tolka något helt förutsättningslöst är omöjligt då vi alltid har en förförståelse av det vi tolkar. Förförståelsen för en viss företeelse påverkas av våra värderingar och av hur vi skolats in i ett samhälle och dess normer. En företeelse kan alltså tolkas på olika sätt beroende på de tolkande individernas förförståelse och kultur. Denna uppsats bygger på en förförståelse vad ett gott liv är. Enligt uppsatsförfattarna innefattar ett gott liv att ha arbete, familj, socialt nätverk samt rätt att få vara med och påverka samhället. Detta har även påpekats för uppsatsens intervjupersoner. Denna förförståelse kan även styrkas av Honneth (2003), Gillberg (2010), Statens Folkhälsoinstitut (2010), och Statens Utredningsdepartement (2000:3). Förförståelsen ingår i

den *hermeneutiska spiralen*, vilken beskriver samspelet mellan förförståelse, tolkning och förståelse (Ödman, 2007). Förståelsen av en företeelse är i ständig förändring och utvecklingen kan liknas vid en spiral där förståelsen både kan bli djupare och bredare. Individerna ser på ny kunskap med en viss förförståelse och får därav en ny förståelse i ämnet. Denna nya förståelse fungerar sedan som förförståelse i framtida tolkningsprocesser då nya erfarenheter skall läggas till i kunskapsbanken (www.infovoice.se). Genom att utveckla vår förståelse av en företeelse har vi fått ny kunskap som ibland legat långt ifrån den ursprungliga förförståelsen. Exempelvis så våra fördomar oss att deltagarna från det Individuella programmet skulle uppvisa ett agg mot systemet, vilket visade sig inte vara fallet. Denna intervjugrupp representerade de deltagare som betonade det individuella ansvaret allra mest, oavsett om det gällde utbildning, arbete eller delaktighet i samhället. I resultatdelen har vi strävat efter förståelse för några unga vuxnas föreställningar om Det goda livet. Förståelsen har utvecklats genom tolkning och analys av: Vår förförståelse, referenslitteraturen och de unga vuxnas egna berättelser. Därför har förståelsen av intervjupersonernas föreställningar redovisats i resultatkapitlet genom att sätta ovanstående tre element i relation till varandra. Ett sådant val anser vi är rimligt då uppsatsen inspireras av en hermeneutisk ansats.

I ett hermeneutiskt tolkningsarbete ingår även samspelet mellan helhet och delar – det *dialektiska samspelet*. Även här är förförståelse, tolkning och förståelse viktiga begrepp (Ödman, 2007). Metaforiskt kan det dialektiska samspelet liknas vid att lägga ett pussel. Delarna i pusslet är helt nödvändiga för att få en helhet men en bild av helheten är också nödvändig för att kunna sätta ihop delarna korrekt. Ödman skriver om då man läser en bok och har svårt att förstå ett visst ord i en mening i första kapitlet. Då boken är utläst har läsaren fått en helt ny förståelse för bokens innebörd och på så vis kan även det specifika ordets betydelse förstås och meningen sättas i ett sammanhang som passar in i bokens huvudteser. Utifrån ovanstående två exempel kan det konstateras att det råder ett ömsesidigt beroende mellan del och helhet. Intervjuerna inspirerades av det dialektiska samspelet då diskussionsledaren lät frågeställningarna om varje tema växla mellan micro- och macroperspektiv. Om deltagarna exempelvis påstod att individen själv måste visa vilja och intresse om denne vill vara delaktig i ett grupparbete frågades det om detta även gällde på samhällsnivå: Om individen måste vilja för att få vara delaktig i samhället – och hur denna vilja i så fall kan yttra sig. Diskussionsledaren frågade även efter generella uppfattningar kring vad ett gott liv är, men bad även om konkreta exempel på deltagarnas uppfattningar om när de själva upplevde sina liv som goda (exempelvis umgås med nära vänner som gav dem bekräftelse). Uppsatsförfattarna kan se likheter mellan det dialektiska samspelet och socialpedagogiken. Samhällets konstruktioner påverkar de enskilda individerna, men en individs handlingar kan även påverka samhället. För att samhället skall vara en helhet – ett samhälle, krävs att det finns individer som lever i det (delarna) och både helhet och delar är lika viktiga (Molin et al., 2008). Resultatanalysen har inspirerats av denna liknelse mellan socialpedagogik och det dialektiska samspelet genom att sätta intervjupersonernas föreställningar i kontext till det samhälle de lever i.

Förförståelse utifrån hälso- och socialpedagogik

Som nämnts under föregående rubrik kan man dra vissa paralleller mellan ett socialpedagogiskt förhållningssätt och en hermeneutisk ansats. Uppsatsen utgår även från ett holistiskt synsätt på hälsa, där hänsyn tas till en individs hela liv. Flera forskare från hälsopedagogiska och socialpedagogiska traditioner menar att individer formas utifrån den miljö de lever i (se uppsatsens bakgrund) och det är en viktig aspekt som återspeglas i uppsatsen. Att lära sig omgivningens normer är en del av socialiseringsprocessen (Gustavsson, 2008) och därför finns beskrivning av intervjupersonernas föreställningar om samhällets normer i resultatanalysen. Svederberg och Svensson (2001) anser att de som arbetar med hälsopedagogik bör ta hänsyn till befolkningsgruppens livssyn för att kunna förstå hur dessa kan lära sig nya livsstilsvanor. Denna uppsats kan ses som ett försök i att verkligen sätta sig in hur unga vuxna kan reflektera över livet och framtiden och vad som ligger till grund för deras värderingar.

Planering

Under detta avsnitt redovisas vårt förarbete inför intervjutillfällena

Val av målgrupp

Vårt intresse är riktat mot ungdomar och unga vuxna. Detta för att vi tänker oss att dessa är gamla nog att reflektera över frågor som: vad som är viktigt för dem i livet, hur de har blivit som de blivit och hur de samverkar med sin omgivning. Denna föreställning styrks av Frisé och Hwang (2006). Uppsatsens intervjupersoner har ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden och vi förmodar, och utgår från egen erfarenhet, att framtiden kan se ganska oviss ut för många människor mellan 17 och 25 år. Man har (eller ska snart) lämnat gymnasiet för att ge sig ut i vuxenvärlden och tankar på arbete, ekonomi och familj som, kanske tidigare legat långt fram i tiden, har blivit mycket reella och närvarande. Denna period i livet kan även som en fas full av lärande. Gillberg (2010) använder begreppet unga vuxna i sin avhandling och beskriver det som: ”En livsfas som sträcker sig från de sena tonåren och fram till att den unge etablerat sig på arbetsmarknaden och på andra sätt tagit steget in i det så kallade vuxenlivet” (s. 31).

Val av insamlingsmetod

Då syftet med uppsatsen är att försöka förstå, tolka och beskriva människors föreställningar om en viss företeelse (*Det goda livet*) har en kvalitativ metod valts. Trost (2005) anser att kvalitativa metoder är ett måste då man önskar förstå och själv tolka vad intervjupersonerna säger. Vi hade först bestämt oss för kvalitativa intervjuer, vilket enligt Kvale (1997) är bäst lämpade då man vill se världen utifrån de intervjuades synvinkel. Dock beslöt vi oss för, i samråd med vår första kontaktperson, att använda oss av fokusgrupper som metod att samla in data. Vår kontaktperson trodde att hennes elever som kunde tänka sig att bli intervjuade skulle känna sig tryggare och ha lättare att uttrycka sig om de hade stöd av varandra. Obert och Forsell (2000) menar att en fokusgrupp är en form av gruppintervju där alla deltagare fokuserar på ett och samma ämne och försöker skapa klarhet i ämnet tillsammans. Författarna

menar att detta är lämplig metod om intervjuaren har ett stort intresse för människor och hur lika eller olika deras uppfattningar kan vara (ibid). Då Det goda livet kan vara så mycket och är ett brett ämne ville vi verkligen mana till eftertanke och reflektion hos intervjupersonerna för att, bredden till trots, få ett djup i materialet. Wibeck (2000) menar att fokusgrupper är ett mycket lämpligt val vid sådana tillfällen. Intervjupersonerna får chans att utgå från sin förförståelse och sedan testa sina reflektioner mot de andra individernas perspektiv. Genom att diskutera och dela med av sina egna erfarenheter kan man tillsammans komma fram till helt nya infallsvinklar av ämnet. Dock skriver Kvale (1997) att fokusgrupper ofta leder till spontana och känsloladdade uttalanden om det ämne som diskuteras, vilket skulle kunna minska intervjuarens kontroll över situationen. Risken kan bli mer påtaglig än hos enskilda intervjuer att man får svårt att hålla sig till ämnet. Detta kan skapa stora svårigheter då materialet ska samlas in och sedan analyseras. Vi valde att använda oss av gemensamt antecknande på blädderblock, för att intervjupersonerna lättare skulle kunna hålla sig till ämnet och spinna vidare på sina kamraters trådar (mer om blädderblocket senare i kapitlet).

Kontakt och urval

Våra tre fokusgrupper var redan existerande homogena grupper. Det kan vara till fördel då de känner sig tryggare och förmodligen vågar uttrycka sig i större omfattning (Wibeck, 2000). Det kan även vara så att vi som uppsatsskrivare får en större inblick i deras sociala kontexter och det kan vara lättare att uppnå intimitet och samförstånd mellan gruppdeltagarna. En risk med att intervjua redan existerande grupper kan vara att deltagarna hoppar över att beröra ämnen som de redan tidigare belyst i gruppen för att de tror att alla redan vet, eller att de vill undvika konflikter (ibid). Vi försökte undvika den risken så mycket som möjligt genom att be om exempel och fråga ”hur tänker ni då?” och någon gång också ställa lite provocerande (överdrivna påståenden) då deltagarna verkade tycka att någon företeelse var mycket självklar. Wibeck betonar även att de kan vara en fördel för analysen om de olika fokusgrupperna inte är homogena, utan dess medlemmar bör ha olika bakgrund, vilket är något vi försökt följa. Grupp ett bestod av tre unga kvinnor mellan 20-25 år som läste en enterminkurs i självutveckling på folkhögskola. I grupp två ingick fyra unga kvinnor mellan 18-22 år som läste upp gymnasiebetygen. Fyra killar mellan 17-21 år som läste det Individuella programmet på gymnasiet ingick i uppsatsens tredje intervjugrupp. Wibeck (2000) rekommenderar en gruppstorlek på 3-6 personer och valet har gjorts att inte ha så stora fokusgrupper då Wibeck menar att desto större gruppen är desto mindre livsutrymme får varje individ. Dock gjorde vi som Obert och Forsell (2000) menar kan vara en god idé – att bjuda in några fler än man tänkt sig och räkna med bortfall. Detta var en metod som föll väl ut för oss. Sex personer bjöds in till varje tillfälle och fick två grupper om fyra personer och en med tre deltagare.

Målet för oss var att få intervjua olika grupper med unga vuxna som inte riktigt lever upp till normen i vad som utåt kan anses vara det normala, till exempel gå ett vanligt gymnasieprogram eller ha en tillsvidareanställning. Planen var först att få intervjua en grupp med unga vuxna som gick någon form av ”jobsökarkurs” via arbetsförmedlingen men detta lyckades inte vi med. Efter flera mail och telefonsamtal till olika kontakter inom ungdomsförmedlingen och arbetsmarknadsenheten insåg vi att det var för svårt att få ihop en

homogen grupp som känner varandra och har tid samtidigt via dessa instanser. Nu har istället olika former av utbildningsinstanser kontaktats, där har vi lyckats betydligt bättre. Innan kontakt togs skrevs presentationsbrev (se bilaga 1) med information om uppsatsen och hur intervjuerna skulle utföras. Obert och Forsell (2000) skriver att när man bjuder in människor till en fokusgrupp bör man göra det både skriftlig och muntlig. Man kan behöva motivera människorna att delta och en fördel kan vara att kontaktpersonen ”säljer in” intervjun till de tänkta deltagarna. Vår första kontaktperson (en folkhögskolelärare) har vi stött på tidigare under vår utbildning och hon hjälpte oss mer än gärna. Via henne etablerades ytterligare en kontaktperson (lärare på vuxenutbildning) som plockade ihop grupp nummer två till oss. Den sista intervjugruppen valdes via något som Trost (2005) kallar tillfällighetsurval. Ett av de mail som tidigare skickats till arbetsförmedlingen vidarebefordrades av deras personal till en ansvarig på Individuella programmet (inom gymnasieskolan), vilken i sin tur hänvisade oss till en lärare där. Genom honom fick vi vår tredje intervjugrupp.

Intervjuguide

Enligt Wibeck (2000) bör man inte använda ostrukturerade intervjuer då ämnet kan vara känsligt – det kan få deltagarna att känna sig pressade. Dock är risken med strukturerade intervjuer att man styr individerna för mycket. Föreställningen fanns att det kunde finnas en viss känslighet i ämnet (eftersom individerna inte ännu skapat ”ett gott vuxenliv”) och därför valdes att ha halvstrukturerade intervjuer. Då intervjuguiden skrevs (se bilaga tre) delades frågorna i tre övergripande teman – Det goda livet, Delaktighet och Identitet och formulerade syfte för varje tema. Därefter tog vi inspiration från Wibeck och använde oss av Öppningsfrågor, introduktionsfrågor, nyckelfrågor och avslutande frågor.

Öppningsfrågor har som syfte att personerna ska komma igång och prata och se likheter och olikheter hos varandra. Här valdes värderingsövningar. *Introduktionsfrågor* har som syfte att introducera dem närmare för ämnet. Här valdes brainstorming – ”skriv ner det första du kommer att tänka på som...” vilket enligt Obert och Forsell (2000) kan vara bra hjälp för deltagarna att komma igång och tänka. *Nyckelfrågor* är enligt Wibeck viktigaste för analysen och bör vara cirka tre, fyra till antalet och bestå av *öppna* frågor. Öppna frågor ger enligt Trost (2005) deltagarna större chans att berätta och diskutera fritt. *Avslutande frågor* används enligt Wibeck som avrundning, med syfte att ge deltagarna möjlighet att tillägga något.

Innan intervjuerna genomfördes gjordes även en pilotstudie där vi intervjuade några klasskamrater till oss. Detta för att se hur frågorna mottogs, hur diskussionerna skulle kunna gå och om tiden beräknas rätt. Pilotstudien resulterade bland annat i att en fråga om maximalt och minimalt deltagande togs bort, då den ansågs vara för svår för deltagarna att resonera kring. Förförståelsen har spelat en betydande roll i utformningen av intervjuguiden. Frågorna är dels baserade på vår föreställning av Det goda livet och framförallt efter referenslitteraturens begreppsbeskrivningar. Exempelvis kan man se likheter med intervjuguidens frågor och: SOU:s (2000:3) beskrivning av välfärd, Molins (2004) definitioner av maximal delaktighet samt frågeställningar som Frisé och Hwang (2006) belyser är viktiga för ett identitetsskapande .

Genomförande

Nedan beskrivs hur vi gick till väga under intervjutillfällena.

Presentation av oss och intervjun

Obert och Forsell (2000) skriver om vikten av att grupplederen informerar fokusgruppsdeltagarna om vad som förväntas av dem under intervjun. Det är: att säga vad de tycker och respektera andras åsikter. Att argumentera eller ifrågasätt aldrig någon annans uppfattning. Att tala om när de inte riktigt förstår vad någon annan menar. Att hålla sig till ämnet. Att hjälpa de andra i gruppen att finna ord och formuleringar om det behövs. Att respektera och följa de olika spelregler som gäller för fokusgruppen. Att de inte måste säga något om de inte vill. Dessa ovanstående punkter har vi varit medvetna om och informerat deltagarna om. Vi gick även igenom hur lång tid intervjuerna beräknades att ta, förfrågan om bandupptagning, presentation av oss och deltagarna samt lite om vår tolkning av Det goda livet. Vi berättade att det fanns tre ämnen att diskutera kring, men inte att intervjuguiden innehöll frågor som vi tänkte ställa om det blev tyst. Detta är något som Wibeck (2000) förespråkat i sin bok. Inleder man med att hänvisa till intervjuguiden finns det enligt Wibeck risk att intervjupersonerna blir mer låsta och inväntar nya frågor om diskussionen inte tar fart.

Våra roller och förhållningssätt

Vi har försökt bygga upp en atmosfär där de intervjuade känner sig trygga nog att tala fritt om sina upplevelser och känslor. Det kan, enligt Kvale (1997) göras genom att finna balans mellan det kognitiva kunskapssökandet och den mänskliga interaktionens aspekter. Samtidigt som personliga uttryck och känslor bör uppmuntras, måste vi se till att intervjun inte förvandlas till en terapeutisk situation som inte kan hanteras. Enligt Kvale (1997) bör de som intervjuar vara kunniga, strukturerade, tydliga, vänliga, känsliga, öppna, styrande, kritiska, minnesgoda och tolkande. Vi har diskuterat kring vad detta innebär i praktiken och försökt hitta förhållningssätt där vi kan guida fokusgruppsdeltagarna genom ämnena utan att påverka dem åt ett visst håll. Vi ville också uppmuntra dem så pass mycket att de kände sig engagerade och delaktiga men inte berömma enskilda uttalande för att minska risken för prestationsstress. Under genomförandet var en av oss diskussionsledare medan den andra var medhjälpare som antecknade och tittade på kroppsspråk och deltagarnas interaktioner med varandra. Wibeck (2000) menar att en sådan uppdelning gör det lättare både för gruppen och för de som håller i intervjun att hålla strukturen. Dessutom minskas risken att något som kan ha betydelse för analysen missas.

Vi tror att valet av fokusgrupper ökade känslan av trygghet för intervjupersonerna. Liknande bedömningar har vi sett att andra gjort till sina uppsatser eller avhandlingar. Till exempel menar Larsson (2007) att gruppintervjuer kan minska den individuella utsattheten och ge deltagarna ökad anonymitet, särskilt då frågorna ställs på generell basis. På så sätt behöver man inte nödvändigtvis beröra den enskilde individens känslor. Ytterligare fördel Larsson såg med gruppintervjuer var att deltagarna var i majoritet, vilket förmildrar maktbalansen. Kvale (1997) menar att ju tryggare en individ känner sig, desto mer fritt vågar hon prata om sina känslor och upplevelser. Trots att maktbalansen kan förmildras med fokusgrupper behövde vi

ta i beaktande att, som Kvale skriver, det är vi som har bestämt ämne och vi definierar och kontrollerar situationen. Vi har försökt inta ett förhållningssätt att inte pressa deltagarna. Frågorna är formulerade så att deltagarna kan välja att berätta om egna erfarenheter eller att ge svar på generell basis. Det frågades aldrig om uppväxtförhållanden eller jobbiga upplevelser, men alla deltagarna refererade till sin familj och sina tidigare upplevelser i diskussionerna. På så sätt kunde en bred bild av intervjupersonerna fås, utan att pressa dem. Vår avsikt var att deltagarna skulle känna att de hade kontrollen och fick välja vad de ville berätta. Ovanstående anser vi är i enighet med vetenskapsrådets (2010 a) *CODEX* som säger att forskning bara får godkännas om den kan utföras med respekt för människor och att grundläggande friheter alltid skall uppmärksammas vid etikprövningen. Vi har även gjort de obligatoriska metodoliska överväganden som finns beskrivna i *CODEX* via vetenskapsrådet (2010 b) och gäller informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttandekravet.

Genomförande av intervjuer

Vid varje fråga gjordes anteckningar av deltagarnas reflektioner på blädderbock eller white board och i vissa fall skapades gemensamma tabeller för att visa på motsättningar eller liknelser. Anteckningarna bestod enbart av deltagarnas egna ord och deras formuleringar användes. Till alla intervjuer hade några mallar förberetts där deltagarna fick fylla i påståenden. Exempel på frågeställningar är: "Vilka hinder respektive möjligheter ser ni för individens delaktighet i samhället? Ge exempel på hinder respektive möjligheter som en grupp kan använda sig av för att utesluta/välkomna en individ." Deltagarna ombads utveckla sina tankegångar och vi bad om exempel eller frågade "Hur tänker du nu?" Vi försökte också uppmuntra till diskussion genom att be deltagarna reflektera och spåna vidare på varandras resonemang. Till alla tre intervjuer användes samma ordning på våra teman och frågeställningar och efter två teman var avklarade togs en liten bensträckare. Varje intervju spelades in, men banden var inte tillräckligt långa så vid varje tillfälle var vi tvungna att byta band. Dock avbröts inte diskussionerna för det, utan medhjälparen försökte byta så snabbt och osynligt som möjligt. Samma intervjuguide användes till alla tre intervjuerna, vilket Wibeck (2005) rekommenderar, men diskussionerna kunde trots detta se olika ut.

Tolkning och resultatredovisning

Till analysen och resultatredovisningen valdes att inte transkribera den empiriska datan, detta trots att Wibeck (2000) menar att transkribering är ett måste för undersökningar på akademisk nivå. Kvale (1997) menar att för att kunna tolka och analysera en intervju behöver det finnas nedskrivna data. Det fanns redan så mycket nedtecknat, och deltagarna hade informerats om att det de skapat tillsammans, under intervjuerna, skulle vara huvuddelen i vår analys. Eftersom intervjuerna bandades kunde vi gå tillbaka och lyssna ingående på diskussioner samt skriva av exakta citat. Vi bedömde att det under våra tio uppsatsskrivningsveckor inte var värt att lägga tid på transkriberande då det fanns blädderblockspapper, kollegieblocksanteckningar och bandinspelningar.

Då meningen var att tolka deltagarnas uttalanden och diskussioner har vi bland annat försökt ta hänsyn till det Ödman (2007) kallar *tidsdimensionen*. Ödman anser att för att tolka en företeelse, eller en individs uttalanden, bör man beakta dess bakgrund, nutid och framtid.

Enligt Ödman bör man, om man inspireras av en hermeneutisk ansats, arbeta efter *öppenhetsprincipen*. Med denna menas att man som uppsatsförfattare bör vara öppen med sin förförståelse, både gentemot sig själv och gentemot läsaren. En sådan öppenhet kan göra att man som författare klargör för sig själv vilka kunskaper och erfarenheter som ligger till grund för tolkningarna. För läsaren kan en redogörelse av förförståelsen innebära en ökad möjlighet att förstå den beskrivna verkligheten (ibid). För att kunna tolka intervjugruppernas föreställningar har vi försökt se intervjupersonerna i ett större sammanhang. Alltså ta hänsyn till det samhälle och den kontext dessa befinner sig i. Detta benämner Ödman (2007) som *kontextualiseringsprincipen*. Här finns god hjälp i referenslitteraturen om unga vuxna i dagens samhälle och självklart även intervjupersonernas berättelser.

Sammanfattning metod

Uppsatsen har inspirerats av en hermeneutisk ansats. Vi har också följt generella rekommendationer för kvalitativa fokusgrupper. Till exempel har vi tagit del av litteratur om fokusgrupper och följt några av Kvaless (1997) rekommendationer för kvalitativa intervjuer. Valet av en kvalitativ metod med inspiration från hermeneutiken har sitt ursprung i de något komplexa forskningsfrågorna. Målet var att få en förståelse för några ungdomars föreställningar om Det goda livet. Principer vi försökt använda oss av för att nå förståelse är bland andra Ödmans (2007) beskrivningar av tidsdimensionen, öppenhetsprincipen, kontextualiseringsprincipen samt den hermeneutiska spiralen och vår förförståelse.

Valet av fokusgrupper har gjorts dels med åtanke på deltagarnas trygghet och dels med förhoppningen att uppnå djupare diskussioner kring frågorna. Urvalet skedde med hjälp av kontaktpersoner på olika skolor. Uppsatsens målgrupp var ungdomar och unga vuxna mellan 17-25 år. Grupp ett bestod av tre unga kvinnor mellan 20-25 år som läste en en-terminskurs i självutveckling på folkhögskola. I grupp två ingick fyra unga kvinnor mellan 18-22 år som läste upp gymnasiebetygen. Fyra killar mellan 17-21 år som läste det Individuella programmet på gymnasiet ingick i uppsatsens tredje intervjugrupp.

I nästa kapitel följer uppsatsens resultat. Där har vi genom att ta del av litteratur, reflektera över vår egen förförståelse - och framförallt lyssnat till deltagarnas berättelser, försökt nå en förståelse för intervjupersonernas föreställningar i väntan på Det goda livet. Då uppsatsen inspirerats av en hermeneutisk ansats har alltså valet gjorts att direkt i resultatet redovisa förståelsen av intervjupersonernas berättelser. Därför kan man där även läsa uppsatsförfattarnas egna reflektioner och kopplingar till referenslitteraturen.

RESULTAT

I detta kapitel redovisas vår förståelse av de intervjuades föreställningar kring Det goda livet. Kapitlet inleds med en beskrivning av de tre fokusgrupperna - individernas bakgrund, nuvarande sysselsättning och framträdande uttalanden av personerna i de olika grupperna. Därefter följer en analys av intervjugruppernas generella föreställningar kring Det goda livet, samt Det goda livet utifrån ett delaktighets-, identitets- och normperspektiv. Vi har valt att inte behandla normalitet i ett eget avsnitt, då intervjupersonernas föreställningar kring begreppet redan belyses under de övriga rubrikerna. Till grund för analysen ligger individernas egna uttalanden, vår förförståelse samt referenslitteraturen.

Självförverkligandegruppen

Grupp ett (Självförverkligandegruppen) bestod av tre unga kvinnor mellan 20-25 år som läste en en-terminskurs i självutveckling på folkhögskola. Kursens mål är, enligt vår kontaktperson, att eleverna ska utvecklas som individer på ett fysiskt, psykiskt och andligt plan. Deltagarna uppmanas till självreflektion och uppmuntras till att skapa en bättre livssituation för sig själva. Smedler och Drake (2006) anser att både inre och yttre faktorer är väsentliga att belysa när man vill uppnå stabilitet och kontinuitet i sitt liv, och vi tror att deltagarna ges ett brett register att arbeta med för att utveckla sig själv och sin identitet. Våra tre intervjupersoner uppgav att största anledningen till att de sökte kursen var för att lära sig hantera stress. Detta förvånade oss inte eftersom stressen ökat bland unga i dagens samhälle, enligt Ungdomsstyrelsen (2007). Gruppdeltagarna berättade att de alla tre hade gått ut gymnasiet och stor del av grunden till den upplevda stressen var prestationsstress och oro inför framtiden. Deltagarna upplevde även att de, genom att söka sig till denna kurs, gått ifrån vad som var normen i deras sociala konstruktioner.

Vi har tidigare träffat andra elever som läst samma kurs i samband med vår praktik och således var vår förförståelse av dessa deltagare färgad av tidigare erfarenheter. Vi förväntade oss att deltagarna skulle vara intresserade av att diskutera och vana att reflektera över sina livssituationer. Detta visade sig stämma mycket bra. Självförverkligandegruppen var de som vi upplevde hade lättast för att uttrycka sig och motivera och exemplifiera sina uttalanden. En kanske anmärkningsvärd reflektion vi gjorde om ovanstående grupp var att deltagarna och diskussionerna upplevdes av oss som ”jag-fixerade”. Deltagarna betonade ofta individens rätt till utveckling och framhöll återkommande att man ”*måste sätta sig själv i första hand*”. Denna företeelse är kanske inte alls märklig om man beaktar vilken kontext denna grupp befinner sig i just nu. Varje dag tränar de på att må bättre och göra livsval som känns bra för dem.

Gymnasiekompetensgruppen

I grupp två (Gymnasiekompetensgruppen) ingick fyra unga kvinnor mellan 18-22 år som läste in gymnasiekompetensen. Motiven för att läsa upp betygen var olika hos deltagarna. En av tjejerna berättade att hon varit sjuk i flera år och därför aldrig lyckats fullfölja ett gymnasieprogram. Nu hade hon fått hjälp att anpassa utbildningen efter sina behov och hon

ville därför göra ett nytt försök. En annan av deltagarna läste upp gymnasiebetygen för att bli mer attraktiv på arbetsmarknaden och den tredje gruppdeltagaren hade siktet inställt på högskola. Vad vi kunde tolka av gruppmedlemmarnas berättelser hade tre av dem en uppväxt med mer eller mindre låg socioekonomisk status. Några hade växt upp med ensamstående föräldrar som hade begränsad ekonomi, och i vissa fall förekom familjeproblem.

Då vi gick in till mötet med denna grupp visste vi inte riktigt vad vi skulle förvänta oss. Vår erfarenhet säger oss att det finns en mängd olika människor från olika bakgrunder som läser upp gymnasiebetygen. I efterhand kan vi se att typiskt för denna grupp var att deltagarna hade mycket bestämda åsikter, och uttryckte ofta ”så är det”. Under denna intervju gick diskussionsledaren ibland in för att provocera deltagarna en aning. Detta för att få klarare motiveringar och säkerställa att alla verkligen var överens om ett starkt påstående som de först sa att de höll med om.

IV-gruppen

Fyra killar mellan 17-19 år som läste det Individuella programmet på gymnasiet ingick i uppsatsens tredje intervjugrupp (IV-gruppen). Killarna läste på IV för att de inte hade betyg i alla grundskolans kärnämnen. Målet för alla fyra deltagare var att bli godkända i nämnda ämnen så de kunde läsa ett yrkesförberedande gymnasieprogram (bygg- och elprogrammet var de intresserade av). IV-gruppens deltagare hade lite olika bakgrund och familjeförhållanden. Gemensamt för killarna var intresset för praktiska yrken och att de hade, som de uttryckte det: ”...lite svårt i skolan.” Vi fick intrycket av att deltagarna befann sig i en kontext som premierade arbete före studier – både hemma och i skolan. Exempelvis refererade de till arbeten som något praktiskt ”där man får röra på sig”. Träffen med IV-gruppen var troligtvis ett tillfälle för förståelse om intervjudeltagarna inte stämde. Som tidigare nämnts sade våra fördomar oss att dessa killar skulle uppvisa besvikelse mot systemet och samhället. Detta visade sig inte stämma riktigt och otippat för oss var det även IV-gruppen som starkast uttryckte familjens och arbetets betydelse:

Ja man måste ha jobb. Eftersom familjen är det viktigaste man har så måste man ha ett jobb så man kan försörja dem.

Vi hade också en föreställning av att de lite yngre deltagarna i IV-gruppen skulle vara den tystaste gruppen – vilket heller inte stämde. Killarna hade inga problem med att prata och diskutera. Däremot upplevde vi att de behövde en del hjälp att hålla sig till ämnet och diskussionsledaren fick ibland ledsaga gruppen med exempel så de bättre kunde förstå frågorna. Denna intervju var således mer av strukturerad karaktär.

Det goda livet

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av de tre intervjugruppernas syn på ett gott liv: Att man ska ha ett arbete är en samhällsnorm som deltagarna i IV-gruppen anammat. De ser det som en självklarhet att jobba, men arbetet är inte ett livsmål i sig. Målet i livet är för IV-gruppen att bilda familj och ha så roligt som möjligt. Hos gymnasiekompetensgruppen är arbete inte en självklarhet för alla intervjupersoner. Arbete finns med som något diffust inför framtiden men bara en av de intervjuade berättar om en tydlig plan om vad hon vill syssla

med. Hälsa ses som en viktig komponent i livet. Intervjupersonerna i gymnasiekompetensgruppen betonar att de vill leva i ett jämlikt samhälle och bli rättvist behandlade. Det förefaller vara så att personlig utveckling är viktigast i livet för Självförverkligandegruppen. Både arbete och hälsa är betydelsefulla komponenter och deltagarna vill arbeta med något de brinner för och där de kan utvecklas. Den egna känslan framhålls av självförverkligandegruppen. Mår de bra kan de också lättare ha sociala relationer och fungera i arbete. IV-gruppen får representera den mer ingående resultatanalysen vad gäller föreställningar kring Det goda livet:

Om arbete

För intervjupersonerna i IV-gruppen ses arbete som ett måste och en självklarhet. Gillberg (2010) menar att arbete i någon form är ett av de kraftfullaste sätten att agera i samhället och killarna ser arbete som en viktig del i Det goda livet. Vår intervju startar med en värderingsövning om vad som är viktigast i livet. Alternativen är: hälsa, sociala relationer, arbete eller eget alternativ. Här väljer tre av fyra i IV-gruppen arbete då det anses vara grunden att bygga ett gott liv utifrån. Intervjupersonerna menar att genom arbete får man hälsa, sociala relationer samt pengar att försörja sin framtida familj med. Man kan se tydliga likheter mellan intervjugruppens syn på arbete och de normer som finns i samhället. Gustavsson (2008) belyser de socialiseringsprocesser där människor lär sig vad som är normalt och vad som skapar delaktighet. För våra intervjupersoner anses det avvikande att inte ha ett arbete och det kan mycket väl vara en spegling av den kultur de kommer ifrån. Dessutom verkar inte vidare studier vara något alternativ för killarna, kanske på grund av svårigheterna de har i skolan. Som nämnts tror vi att personerna i IV-gruppen växt upp i så kallade arbetarklassfamiljer, och de yrkesval de har siktat inställt på är traditionella manliga hantverksyrken. Enligt det holistiska synsättet på hälsa är en aspekt av hälsa en känsla av meningsfullhet med sin dagliga sysselsättning (Ewles & Simnett, 2005). ”Jag blir den jag är om jag jobbar” säger en av våra intervjupersoner. Samtidigt ser vi ett ”helhetstänk” hos killarna och våra intervjupersoner betonar att arbetet måste kunna anpassas till det övriga livet. Deltagarna uttrycker behovet av balans:

Man kan inte jobba tolv timmar om dan, man måste vara med familjen också, annars är man egoistisk.

Gillbergs (2010) intervjupersoner prioriterar karriär och yrkesliv i sina livsval medan IV-gruppen anser att bilda familj är nummer ett. Trots att deltagarna väljer ”arbete” under värderingsövningen, verkar arbetet ses som vägen till målet. Genom arbete kan deltagarna bilda familj, och arbetet ger också arbetskamrater. På så sätt är arbete viktigt för försörjningen och det sociala livet, för IV-gruppen, men inte det primära målet.

Om att inte ha ett arbete

Att inte arbeta ser killarna som ett utanförskap och ett irritationsmoment. Vid ett tillfälle under intervjuens gång sa en av killarna: ”Jag kan inte sitta still hela dan, då blir jag rastlös” och en annan sa: ”Har man inte jobb är det svårt att vara glad”. Våra intervjupersoner anser att det är viktigt att känna glädje och mening på arbetet. Negativa efter som otillräcklig

självrespekt och en förlust av socialt nätverk kan vara följderna av att inte ha ett arbete att gå till, enligt Landsorganisationen (2004). Deltagarna berättar om människor de känner som är arbetslösa, och menar att arbetslösheten påverkar hela deras liv negativt.

Om synen på den dagliga sysselsättningen -dåtid, nutid och framtid

Vissa av killarna fick inga betyg på högstadiet, ”Man var väl ung och dum” säger en av deltagarna. En annan säger att han inte läste engelska alls under hela högstadiet. En tredje berättar att det främst var proven som satt käppar i hjulen för honom. Han fick ”black-outer” när han skulle göra skriftliga prov, och blev därför underkänd på nationella proven. Nu när han går på Individuella programmet erbjuds han muntliga prov, vilket går mycket bättre. En kille berättar att han var mycket nöjd med undervisningen de har idag: ”Det är inte lärarna som lär oss, det är vi själva som lär oss. Eller vi själva och materialet”. Intervjupersonerna menar att när man får ta ansvar själv blir det roligare och man får intresse för uppgiften. En stor skillnad nu, jämfört med högstadiet är att nu får de varva studier med praktik och behöver inte vara i skolan hela veckodagarna, vilket uppskattas mycket. Vi ser en längtan hos gruppdeltagarna att bli vuxna och kunna försörja sig själva, och det skulle kunna vara en anledning till att de trivs så bra med sina praktikplatser. Stokes och Wyn (2007) menar att praktik i skolan öppnar möjligheter både för lärande och för identitetsskapande, vilket är något vi tycker oss se att deltagarna i IV-gruppen får ut av sin praktik.

IV-gruppen ser ljus på framtiden, men vi tolkar det som att de har upplevt, eller upplever, en spänning mellan drömmar om hur de vill leva sina liv och de förutsättningar de har. I och med att deltagarna inte har betyg i kärnämnen är det osäkert om de får börja på de gymnasiala yrkesförberedande programmen de så gärna vill gå på. Enligt PEPs (2004:6) rapport upplever allt fler ungdomar stress inför framtiden och man ser också att detta är klassbetingat. För våra intervjupersoner i IV-gruppen är denna termin en mycket avgörande period vad gäller framtiden. De betonar vikten av att kämpa för att nå dit man vill. En av killarna har möjlighet att få frikvot och få komma in på gymnasiet trots uteblivna kärnämnesbetyg. De andra uppmuntrar honom och menar att så länge man kämpar så har man chansen att nå dit man vill.

Om relationer

IV-gruppen beskriver familjen som det viktigaste av allt. Av familjen kan man få stöd och hjälp. En av killarna uttryckte sig på det här viset, om frågan om vad som är viktigast i livet:

Nån att ha förhållande med som kan vara hela livet, och mycket fiske och friluftsliv.

Gruppen poängterade att kamrater också är viktiga och vännerna blir som familjemedlemmar. Det är viktigt för deltagarna att vara en bra kamrat. De poängterar vikten av att ställa upp och ha tid att umgås. Om en kompis behöver stöd ska man finnas där för den även om man egentligen inte vill. Annars kan man ses som egoistisk. Dessa uttalanden liknar de som C. Bronk (2008) skriver i sin artikel om hur ungdomar anser att en god människa bör vara. Uppseendeveckande under samtalen är att deltagarna ofta hamnar i diskussioner om hur man är en bra pojkvän eller kompis. De verkar betona vad de vill ge till andra framför vad de får ut

själva av sina relationer. Honneth (2003) menar att människan ytterst strävar efter självförverkligande och det är framförallt genom socialt erkännande man kan uppnå det. För deltagarna i IV-gruppen verkar varken erkännande från andra eller personlig utveckling vara det som är viktigaste i livet. Vi tror att det faktiskt kan vara så för vissa människor, i en tid av livet, att ”jaget” inte är så högprioriterat. För deltagarna i IV-gruppen verkar det vara viktigare att familjen och vännerna är nöjda och att de kan vara en bra människa för de dem tycker om. En deltagare säger:

*Om man har en flickvän måste man ju ta mycket hänsyn till vad hon vill.
Annars blir inte förhållandet bra, om man bara ska vara egoistisk.*

Om fritid

Som nämnts ovan verkar inte självförverkligande och personlig utveckling genom relationer och arbete finnas med som livsmål för personerna i IV-gruppen. Då vi pratar med deltagarna om deras fritid finner vi dock uttalanden som pekar på att det är genom fritidsintressena som deltagarna känner att de får utveckla sin personlighet extra mycket. Alla deltagare har ett väldigt aktivt fritidsliv med aktiviteter de brinner för. En spelar fotboll, två meckar med bilar och en fiskar. Vi kan tänka oss att fritiden upplevs som befriande och kravlöst av deltagarna. När de diskuterar relationer och arbete pratar de mycket om personliga förpliktelser. Då killarna däremot diskuterar sina fritidsintressen, vilket de gör ofta, nämns inga måsten. Gruppen diskuterar om hur viktigt de tycker att det är att bara vara och ha roligt. De verkar tycka att det är när de utövar sina fritidsintressen de har som roligast. Månsson (2008) skriver att det är viktigt för människor att känna tillhörighet och att man är bland likar. Kanske är det så att det är genom fritidsintressena deltagarna upplever trygghet, för att de känner att de får syssla med något de är bra på. Då vi frågar vad ett fritidsintresse kan ge svarar en kille: ”Man kan få upp bilen mer i varv” och en annan säger att han sysslar med fotboll för att: ”Hålla kroppen i gång och bli starkare och snabbare”. Dessa uttalanden skulle kunna ses som en vilja att utvecklas och vi tror alltså att det är genom fritidsintressena deltagarna upplever det största sociala erkännandet och därigenom även självförverkligande.

Delaktighet

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av de tre intervjugruppernas tankar kring delaktighet: Både Självförverkligandegruppen och IV-gruppen betonar det individuella ansvaret då man vill vara delaktig i en grupp. Man måste vilja vara delaktig och bjuda på sig själv. Dock bör gruppen acceptera sina deltagare och låta deltagarna vara delaktig utifrån sina egna förmågor. Självförverkligande gruppen verkar främst se till prestationsbaserad delaktighet – att man måste bidra med det man kan (både på grupp- och samhällsnivå). IV-gruppen verkar mest se till vilka egenskaper man ska ha om man vill tillhöra en grupp. Ärlighet är viktigt för dem, fast man ska inte vara ärlig så man sårar. Vad gäller delaktighet i samhället säger IV-gruppen att samhällets ansvar är att hjälpa alla. Men samtidigt måste man vilja själv också. Är man arbetslös får man gå till arbetsförmedlingen för att få hjälp. Gymnasiekompetensgruppen menar att sysselsättning och socialt nätverk är grunden för delaktighet i samhället. Det är främst samhällets ansvar att ordna så det finns en plats för alla. Även självförverkligandegruppen betonar samhällets ansvar att inkludera alla medborgare.

Självförverkligandegruppen får till största del representera föreställningarna kring delaktighet och nedan redovisas vår förståelse av gruppmedlemmarnas diskussioner.

Om begreppet delaktighet

Självförverkligandegruppen beskriver delaktighet som en subjektiv känsla. De menar att det först och främst är individen själv som bestämmer om denne är delaktig i en grupp. En tjej säger:

Delaktighet är subjektiv, en individuell känsla. Jag kanske inte känner mig delaktig fast andra tycker att jag är det.

Molin (2004) menar att delaktighet som kan betecknas som maximal bör vara både objektiv och subjektiv. Våra intervjupersoner diskuterade inte om den formella, eller den välkomnande sidan av delaktighet, utan för dem stod individen i fokus (den som *är* eller *inte är* delaktig). Vidare resonerar deltagarna kring hur man kan känna om man är delaktig – med arbetsgrupper i skolan som referenspunkt. Självförverkligandegruppen menar att om man är delaktig i ett grupparbete känner man det. Man känner sig som en del av något större och man känner sig betydelsefull. Diskussionsledaren frågar fokusgruppen och de känner sig delaktiga i den klass de befinner sig i nu, och får ett enhälligt jakande till svar. Tjejerna diskuterar kring vad det är som kännetecknar klassen som grupp och menar att respekt och tillit karakteriserar deras klass. En tjej berättar att hon känner sig sedd och hörd i klassen – och att det också innebär ett ansvar. Hon menar att hon själv måste bekräfta andra tillbaka och se och höra sina klasskamrater. En annan av deltagarna berättar om att klassen brukar ha lärarledda rundor på mornarna. Här får alla berätta om sin dagsform. Om det hänt något speciellt och om hur de mår. Självförverkligandegruppen uppskattar sina rundor och menar att dessa möjliggör för alla individer att ta plats. En uttrycker: ”Risken minskar att någon faller mellan stolarna, så att säga”. Månsson (2008) menar att kommunikation är en av de viktigaste faktorerna för delaktighet. Vi kan se att individerna, i den kontext de befinner sig i nu, ständigt uppmuntras till att kommunicera med varandra. Därför tror vi att deltagarna i Självförverkligandegruppen är vana att tänka på handlingar som vi kallar inkludering, och de ser att för att de själva ska få det erkännandet de behöver måste de även bekräfta andra.

Om ansvar för delaktighet

Denna kategori kom till efter att vi analyserat vår data och upptäckt en motsägelsefullhet i deltagarnas resonemang kring vem som bär ansvaret för individens delaktighet. Vad gäller den lilla gruppen, så som klasskamrater, arbetskollegor och vänskapskretsar menar Självförverkligandegruppen att det är upp till var och en att ta sin plats i gruppen och se till att man bli insläppt. Flera deltagare betonar det egna valet, och en tjej säger:

Om jag inte känner mig delaktig i en grupp får jag ju fundera på om jag verkligen vill vara med eller inte och om jag har släppt till tillräckligt. Om jag bestämmer mig för att detta är en grupp jag vill tillhöra får jag bjuda mer på mig själv och visa vem jag egentligen är.

Då vi däremot diskuterade delaktighet i samhället visade intervjudeltagarna en annan inställning. Här betonades det samhälliga ansvaret för att medborgare ska känna sig delaktiga och kunna tillgodose sig samhällets utbud och möjlighet. Fokusgruppen diskuterar bland annat vikten av information. Samhället måste upplysa sina medborgare om vilka rättigheter och skyldigheter de har. Man måste även se till att informationen är tillgänglig för alla (på olika språk till exempel). Deltagarnas resonemang liknar den diskursen som förs inom hälsoarbetet (se uppsatsens bakgrund). Deltagarna fokuserar på vilka åtgärder samhället kan göra för att stärka folkhälsan och öka medborgarnas känsla av delaktighet. En fråga som engagerar Självförverkligandegruppen är samhällets stödinsatser. Deltagarna har själva upplevt, eller känner någon som har upplevt, ett svek från samhället. En tjej berättar att hon ser samhället som en stor påverkansfaktor vad gäller hennes identitetsskapande.

Samhället har bemött mig så jävla dåligt när jag var sjuk. Jag känner mig kränkt och så ska jag fan inte bli behandlad. Ingen annan heller för den delen.

Vi ser att ovanstående citat kan relateras till det Statens folkhälsoinstitut (2010) skriver om kopplingen mellan delaktighet och hälsa. D. Evans (2007) skriver om upplevelsen av stöd som en central faktor för delaktighet. Vår gruppdeltagare förmedlar en känsla av maktlöshet och att hon själv inte kan påverka sin livssituation eller samhället. Hon var under en period i sitt liv beroende av professionell hjälp men upplevde att hon inte fick det stöd hon behövde. Kanske kan tidigare erfarenheter vara en del i förklaringen till varför fokusgruppen betonar individens ansvar om denne vill vara delaktig i en grupp, men att det är samhällets ansvar att medborgarna känner sig delaktiga. Vår uppfattning av deltagarna är att de är drivna prestationsmänniskor som har stort stöd hemifrån och ett stödande socialt nätverk. Deltagarna har fått med sig trygghet och en känsla av att de duger som de är hemifrån. Men då tjejerna började närma sig vuxenvärlden och försökte etablera sig på arbetsmarknaden upplevde de att inte fick ta den plats de var vana vid. Ett uttalande stödjer våra tolkningar extra väl

Jag har fått med mig massor hemifrån.... Jag och mina syskon har alltid blivit sedda för dem vi varit av hela släkten. På så sätt har jag byggt upp en enorm självkänsla och jag trodde allt var möjligt. Så efter gymnasiet bara kastade jag mig ut och det gick inte alls så bra. Jag får inte ta så mycket plats i samhället som jag vill, och jag har varit med om mycket jobbiga saker..

Hade våra intervjupersoner upplevt en enkel övergång mellan ungdom och vuxenlivet, med bostad, snabb etablering på arbetsmarknaden och så vidare hade de kanske haft en helt annan syn på samhällets ansvar för delaktighet. Kanske hade de då ansett att det är upp till var och en att "sköta sig själv" och skapa sina egna möjligheter. Då vi frågar hur man blir delaktig i en klass i skolan är det, som nämnts, det individuella ansvaret deltagarna trycker hårdast på. Kanske har dessa deltagare på grund av sina framåt driv inte haft problem i sina sociala relationer, men det är på samhällsnivå de stöter på motstånd.

Om individuella vinster med att känna delaktighet

När vi pratar om delaktighet beskriver gruppdeltagarna vilka vinster de får av att känna gemenskap, både i stora och små sammanhang. Det tydligast framträdande är självförverkligandegruppens beskrivning av den bekräftelse de upplever att de får genom att känna tillhörighet till en grupp. Tjejerna vill känna att deras insats räknas och när de uppmärksammas för det de presterar sporrar de att fortsätta bidra. En deltagare säger:

Känner jag delaktighet får jag glädje att vilja mer... alltså.. det föder alltid något nytt. Känner jag delaktighet vill jag ge mer och får en naturlig kraft att utvecklas.

Det förefaller vara prestationsinriktad delaktighet våra deltagare refererar till mest. Vad vi menar med prestationsinriktad delaktighet är fokus på just individuella handlingar som kan anses tillföra gruppen något. Detta kan kanske tyckas vara ett elitistiskt tänk, men samtidigt betonar alla deltagarna vikten av att få vara delaktig utifrån sina egna förutsättningar och förmågor.

Behovet av att utvecklas är en ständigt återkommande fråga under hela vårt samtal med självförverkligandegruppen. Av de grupper vi pratade med var det denna grupp som verkar se personlig utveckling som det viktigaste i livet och som ett måste för att kunna leva ett gott liv. Målet med allt deltagarna tar sig för tycks just vara att bli bättre, må bättre och få nya upplevelser och insikter. Att känna delaktighet i samhället eller i grupp är för deltagarna en viktig faktor för självförverkligandet. Även inom hälsopedagogiken ses personlig utveckling som en viktig faktor för hälsa och välbefinnande. Svederberg och Svensson (2001) pekar på sambandet mellan kultur, hälsa och lärande. Vår tolkning av individerna i självförverkligandegruppen är att de kommer från en kultur där prestationer är viktiga, men att det även måste kännas meningsfullt för individen att prestera. Men den livssynen kan vi tänka oss att risken för stress (prestationsstress) är stor.

Identitet och identitetsskapande

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av de tre intervjugrupprens tankar kring identitetsskapande: Både IV-gruppen och självförverkligandegruppen menar att de skapar sin identitet genom att samtala med nära och kära. IV-gruppen berättar att de använder familjen som bollplank då de planerar inför framtiden. Självförverkligandegruppen understryker den personliga utveckling de får är genom att testa sina idéer och prestationer gentemot sina vänner och klasskamrater. De ser även att de färgas av de normer som finns i de kulturer de befinner sig i, vilket även vi kan se tydliga tecken på. Även individer i Gymnasiekompetensgruppen nämner de närmsta personerna i sin omgivning då de reflekterar över sin identitet. Dock betonar de mest den inre konversationen och att de skapar sin identitet genom att reagera på företeelser de tycker är fel, både i samhället och i sin närmsta omgivning. Under denna rubrik låter vi nu Gymnasiekompetensgruppen berätta om sina föreställningar kring identitetsskapande. Hur de blivit som de blivit, hur de påverkas av normen och hur de vill vara för att kunna leva Det goda livet. Underrubrikerna är nya för uppsatsen och har valts ut utifrån gruppens fria resonemang.

På frågan om vad som påverkat gruppmedlemmarna och dess värderingar mest svarar en av de unga kvinnorna skolan: "Utan skolan hade jag inte varit den jag är, genom skolan har jag utvecklats, även genom allt dåligt jag varit med om där." En av de andra tjejerna berättar att hon har väldigt lika värderingar och personlighetsdrag som sin mamma, båda har exempelvis ett starkt "miljötänk". De övriga tre gruppmedlemmarna känner inte riktigt igen sig i ovanstående beskrivning. Utifrån resonemanget kring vänners och föräldrars påverkan på individen föds avsnittets första rubrik:

Om identitetsskapande ur ett avståndstagande

Ovanstående rubrik hade vi, före intervjuerna, inte förväntat oss alls. Vi hade en föreställning om att gruppen skulle berätta att "man blir som man umgås" och att de påverkats mest av vänner och familj. Att vi trodde så har kanske att göra med vår hälsopedagogiska förförståelse. Vi tror, som Svederberg och Svensson (2001), att människors attityder och värderingar färgas av deras omgivning. Tre av fyra ur Gymnasiekompetensgruppen menade att de på många sätt inte kände sig lika sina föräldrar. En tjej berättar om intresset för hälsa som exempel:

När det gäller kost och träning å så där... mamma är helt tvärt emot än vad jag är. Jag brinner för kost och träning och mamma, hon är världens soffpotatis, äter inte grönsaker till maten och så. Mitt intresse för hälsa har delvis kommit ifrån att jag inte vill bli och se ut som henne.

En av tjejerna berättar att hon känner att hon måste frigöra sig från sin familjs värderingar. Hennes pappa är, som hon beskriver, "en mycket konservativ arbetare". Hon berättar att hon har som livsmål att i princip aldrig arbeta, utan att i stället kunna studera största delen av livet. En inställning som vi tror kommer som en reaktion på pappans konservativa värderingar. Det kan väl tyckas vara en vedertagen sanning att ungdomar, under en tid i sitt liv, har ett behov av att slå sig fri från sina föräldrar. Dock hade vi föreställningen om att denna frigörelse oftast visar sig i de unga tonåren. Att våra intervjupersoner beskriver en pågående frigörelse kanske kan bero på att, som Socialstyrelsen (2009) skriver, att unga idag träder in i "vuxenlivet" senare än tidigare generationer. Dessutom beskrivs en hårdare samhällspress på unga idag, vilket skulle kunna innebära att övergången mellan ungdom och vuxenliv känns jobbig (Frisén & Hwang, 2006; SOU, 2006:77). Våra intervjupersoner refererar en del till hur de äldre i deras omgivning lever sina liv. Vi tänker oss att det beskrivna motståndet delvis skapas i en egen ovisshet inför framtiden, och hur det egna vuxenlivet kommer se ut.

En av tjejerna känner sig inte alls lik någon i sin omgivning, varken vänner eller familj. Hon menar vidare att en av de viktigaste sakerna i livet är att "dagdrömma". Intervjupersonen gör sina val och formar sina värderingar genom tänkande och reflekterande, något som kan liknas med Gillbergs (2010) beskrivning av den *inre konversationen*. På frågan om hur samhället påverkar gruppmedlemmarna, som individer, stämmer uttalandena mycket bra överrens med rubriken "identitet ur avståndstagande". Det första spontana som sades som svar på samhällets påverkan var:

När man ser något man inte tycker om och vill förändra det. Då kan man gå med i ett parti eller utbilda sig och bli socionom, psykolog. Eftersom vi lever i en demokrati har vi så mycket rättigheter och val och kan förändra det vi inte tycker är bra.

Ovanstående citat överrensstämmer med Friséns och Hwangs (2006) beskrivning av samhällets utveckling, där unga människor ställs inför allt fler val och möjligheter. Dock verkar inte våra intervjupersoner reflektera över huruvida fler val också kan skapa hinder för vissa människor. Vi fick intrycket av att gruppen anser att det är enkelt för alla att se negativa företeelser i samhället och arbeta för förändring. Vi tolkar Gymnasiekompetensgruppens uttalanden som om det är mycket de är missnöjda över i samhället. Det verkar som att det bland annat är genom reflektioner, kring exempelvis orättvisor, som framtidsmål och värderingar bildas - och således en del av identiteten. Alltså menar vi att missnöje och avståndstagande skulle kunna ses som en del i våra intervjupersoners identitetsskapande. Uppväxtförhållanden är en viktig del i ett identitetsskapande (Donoghue & Stein, 2007; PEP, 2004:6). De tre som starkast uttrycker att deras värderingar formas av missnöje över samhället beskriver även en uppväxt med låg socioekonomisk status. Kanske är det så att intervjupersonernas uppväxtförhållanden haft inverkan på det som Honneth (2003) benämner som socialt erkännande. Kanske har individerna upplevt att de inte fått sina civila, politiska och sociala rättigheter tillgodosedda – och därigenom utvecklat ett avståndstagande mot vissa av samhällets strukturer.

Om hur reflektioner kring den egna identiteten påverkas av den upplevda samhällsnormen

Då vi pratar om identitetsskapande kommer gruppen återkommande in på normer i samhället. Alla deltagare visar på olika sätt ett agg mot de normer som förekommer i samhället. Kortfattat kan vi beskriva Gymnasiekompetensgruppens åsikter, om vilka signaler samhället sänder ut, som att allt går ut på att man ska arbeta och vara en duktig ja-sägare. En av deltagarna säger:

Man ska va så bra på allting. Sköta sig i skolan och sköta sig på jobbet och inte komma försent.

Gruppdeltagarna belyser medias och reklamens inverkan på individer. Alla fyra menar att man ständigt blir matad med hur man ska vara och hur man ska se ut och att denna norm påverkar självbilden. Tjejerna visar ambivalens mellan en inställning att inte vilja ställa upp på samhällets normer men samtidigt inte heller vilja vara "sist med allt". En deltagare berättar att hon blir mycket upprörd över media som propagerar för en sund livsstil genom snabba lösningar (som bantningspiller) men hon påverkas av propagandan och vill leva upp till "idealbilden av en hälsosam människa". Friséns och Hwang (2006) menar att dagens utbud av alternativ vad gäller exempelvis media, kulturer och utbildningar innebär en stor frihet för människor. Men friheten att välja kan också skapa ångest och vilsenhet i sociala roller. Denna vilsenhet känner vi igen hos intervjupersonerna då de diskuterar skillnaderna mellan hur man "ska" vara, hur de är och hur de vill leva sina liv. En av deltagarna menar att: "Det normala är

golden, stort hus med staket och en karl. Och att konsumera mycket.” En annan svarar: ”Ja, fast så vill inte jag ha det riktigt tror jag. Men jag vill bo i hus, fast utanför samhället. Men då måste jag ha jobb först så jag kan skaffa körkort och bil.”

Om identitetsskapande ur tankar om framtiden, längan efter frihet och vilja att göra avtryck

Gruppdeltagarna berättar att de tids nog vill ha det normala, så som att skaffa barn, hus och arbete, men de vill göra ”allting annat” först. Alla deltagarna uttrycker en längtan efter frihet – att få göra som man vill. Vi ser denna frihetslängtan som en reaktion mot de krav gruppen upplever finns i samhället. En av tjejerna har en längtan efter att ”få göra dumma saker”. Hon drömmer om att resa till Afrika och äta konstiga svampar - och som hon kallar det ”leva livet”. Flera av deltagarna visar en längtan efter att få göra avtryck. Att få synas i samhället och få vara någon betydelsefull ses som viktigt i identitetsskapandet. I ett stort samhälle är det svårt att märkas anser gruppdeltagarna. En av tjejerna säger:

Jag vill flytta ut till skogen och skapa mitt eget samhälle, med de människor jag tycker om. Då kommer jag i alla fall märkas, och det jag gör blir betydelsefullt för andra.

Stokes och Wyn (2007) beskriver unga vuxna som skapar sin identitet genom att reflektera över arbetsmarknadens efterfrågningar (så som flexibilitet), men sådana tendenser finner inte vi hos våra intervjupersoner. Frisé och Hwang (2006) beskriver att unga vuxna idag är mer friställda från traditionen med arbete, barn och familj i tidig ålder. Gillberg (2010) menar att unga vuxna i dag prioriterar prestation, personlig utveckling och självförverkligande högt som en följd av ett individualiserat samhälle. Vi upplever det som att de intervjuade i Gymnasiekompetensgruppen står någonstans mellan styrning av traditioner och vilja att välja sin egna unika väg. Vad den unika vägen innebär för dem vet de flesta inte än, men genom att läsa in gymnasiekompetensen ser de att de ökar sina möjligheter i strävan mot Det goda (vuxen) livet.

Sammanfattning

Utifrån våra forskningsfrågor har vi kommit fram till följande sammanfattning av resultatanalysen:

Bilden av vad ett *gott liv* är varierar från individ till individ, men påverkas i allra högsta grad av den bakgrund man har och vilken kontext man befinner i sig i. En del längtar efter trygghet medan andra ser självförverkligande och frihet som målet med livet. *Delaktighet* ses först och främst som en subjektiv känsla och samhället bör arbeta för att alla medborgare ska känna sig delaktiga. De *normer* som finns i samhället påverkar alla intervjupersoner, både positivt och negativt. De flesta ser den närmsta omgivningen som ett bollplank i *identitetsskapandet*, men en del menar att de bildar sin identitet utifrån avståndstagande mot samhällsnormer och företeelser i omgivningen.

METODDISKUSSION

Om valet av, och kontakten med, fokusgrupper

Vi är nöjda med vårt val att använda fokusgrupper som metod i uppsatsen. Fördelarna vi upplevt, i jämförelse med de enskilda intervjuer vi gjort i tidigare uppsatser, är bland annat att diskussionerna blir djupare då deltagarna får prova sina påståenden mot varandra. Wibecks (2005) rekommendationer följdes om att använda sig av redan existerande grupper och att de olika fokusgrupperna i undersökningen bör ha olika bakgrund. Tack vare detta känner vi att vi fått en nyanserad bild av olika föreställningar och att vi fått god möjlighet att koppla uttalanden till den kontext individerna befinner sig i. Utifrån samtalen som förlöpte tror vi att intervjudeltagarna uppskattade att få samtala kring frågeställningarna i grupp. Troligtvis upplevde deltagarna en trygghet i att de inte var tvingade att svara på alla frågor och det verkade som deltagarna ansåg att de fick lära och utvecklas av varandra. Ibland kunde intervjupersonerna skena iväg en aning från ämnet då någon fällde en kommentar som kunde upplevas provocerande eller engagerade av de andra i gruppen, vilket är en risk som även Wibeck (2005) poängterar. Dettas sågs dock inte som någon nackdel, utan snarare som en utmaning för diskussionsledaren att föra diskussionerna vidare mot frågeställningarna.

Att använda sig av kontaktpersoner har varit praktiskt men kan också innebära att vi som uppsatsskrivare förlorar kontrollen en aning. Kontaktpersonerna bestämde lokal åt oss och det var också de som två av tre gånger presenterade uppsatsidén för intervjupersonerna. Vi tänker oss att det har varit helt nödvändigt för oss att få hjälp av våra kontaktpersoner. Trots att det innebar en aning mindre kontroll för oss hade motsatsen inte varit att föredra. Hade inte kontaktpersonerna funnits tror vi att det hade varit betydligt svårare att få tag i intervjupersoner samt att få tillträde till lokaler där deltagarna känner sig trygga.

Reflektioner kring intervjugenomförandena

Vid vissa tillfällen försökte intervjupersonerna söka bekräftelse från oss genom att svara på våra frågor och sedan titta på oss undrande om det var "rätt" svar. Detta var mest tydligt i början av varje intervju då deltagarna troligtvis försökte känna av vad vi förväntade oss av dem. Här kände vi att det blev en balansgång för diskussionsledaren. Vi ville uppmuntra dem att prata och visa att vi lyssnade, men inte lägga någon värdering i deltagarnas uttalanden. Det sistnämnda för att vi tänkte oss att vi ge någon beröm för en tankegång eller visa stor entusiasm för en fråga deltagarna belyste, fans risken att deltagarna skulle välja sina ord efter vad de trodde vi ville höra. Kvale (1997) menar att det är viktigt att intervjuledaren är öppen och vänlig utan att värdera. Dilemmat behandlades genom att diskussionsledaren sa "tack" eller "vill du vidareutveckla detta" efter att någon svarat på en fråga. Att använda sig av blädderblock var till en stor fördel. Genom att anteckna en deltagares uttalande och fråga om de andra höll med om påstående kunde denna bekräftas och uppmuntras till vidare diskussion, utan att värderas. Vi märkte vid alla tre intervjutillfällen att deltagarna gick från att söka bekräftelse av oss till att vända sig mot varandra för att få feedback på uttalanden. Detta resulterade i ytterligare en fördel - alla deltagare engagerade sig och kunde ta plats. Det var

sällan frågorna behövde riktas till en specifik person. Deltagarna såg själva till att alla fick komma till tals.

Vi är väl medvetna om att denna uppsats inte kan visa på generella föreställningar hos ungdomar och unga vuxna. Sammanlagt intervjuades elva personer, vilka inte kan representera en hel befolkningsgrupp. Dock har vi försökt nå en förståelse för hur det *kan* upplevas för några individer att vara på väg in i vuxenlivet. Det som redovisas i resultatanalysen är tolkningar av intervjupersonernas reflektioner under cirka två timmar. Självfallet kan det vara så att de finns flera faktorer som kan ha påverkat hur diskussionerna gick under intervjutillfällena. Dels har våra frågor stor inverkan (som man frågar får man svar) och dels kan deltagarna ha varit färgade av vilka diskussioner som ägt rum nyligen i den kontext de befinner sig i (de olika klasserna).

RESULTATDISKUSSION

Bilden av framtiden och ett gott liv kan se väldigt olika ut för olika människor - men våra intervjupersoner påverkas på olika sätt av vad de anser är samhällsnormer. Intressant är att våra intervjupersoner reflekterar kring hur olika företeelser i livet hänger samman och hur en företeelse (som hälsa och arbete) påverkar hela livet. Inom det holistiska synsättet på hälsa talar man om *minimal lycka* (Medin & Alexandersson, 2000). Begreppet belyser frågeställningen om huruvida man är medveten om sin livssituation och sina möjligheter och om man känner sig nöjd med dessa. Vår tolkning av våra intervjupersoner är att alla ser sin nuvarande sysselsättning som tillfällig och att de vill vidare i livet och visar en längtan efter Det goda (vuxen) livet. Däremot ser de ljusst på framtiden och menar att de besitter de resurser som krävs för att nå sina livsmål.

Under intervjuerna märkte vi ett stort engagemang hos våra intervjupersoner och alla ansåg att frågorna som belystes var viktiga att reflektera kring. Kanske är det så att ungdomar och unga vuxna behöver ges fler tillfällen att få samtala om dessa frågor. Det förefaller vara så att flera intervjupersoner menar att de blir så matade, via media och olika instanser, med påstående om hur det ”ska vara” att det inte ges andrum nog till en inre reflektion om hur man vill ha det. Att se de sociala koderna i samhället och därefter forma sin egen identitet i samverkan med omgivningen är en socialiseringsprocess som kan liknas med det Ödman (1998) benämner som *immanent pedagogik*. Under denna uppsatsresa har vi blivit allt mer övertygade om att hälsoarbete inte bara handlar om kost och motion. Att arbeta med hälsa kan enligt oss även innebära att fungera som ett bollplank för människor i deras strävan efter Det goda livet. Nedan följer några punkter som vi, med vår tidigare förförståelse och nu vår förståelse, vill lyfta fram lite extra från resultatanalysen.

Personlig utveckling

Enligt den forskning vi tagit del av är personlig utveckling en motiverande komponent i människors liv (se Gillberg, 2010 och Honneth, 2003). Även vår egen förförståelse säger oss att människan behöver sträva efter förbättringar på olika plan för att bli tillfredsställd. Dock är det bara Självförverkligandegruppen som berättar om en tydlig längtan efter att utvecklas.

Gymnasiekompetensgruppen diskuterar, precis som Självförverkligandegruppen, om hälsans betydelse. De berättar att de vill ta hand om sig själva och sin hälsa, vilket kan ses som en vilja att utvecklas - som kanske delvis kan vara påverkad av samhällets normer. Hos IV-gruppen däremot verkar inte utveckling och självförverkligande vara ett livsmål. Vi kan tänka oss att ovanstående iakttagelse skulle kunna vara både norms- ålders- och könsrelaterad. Så unga killar kanske inte alls förväntas sträva efter självförverkligande och personlig utveckling på samma sätt som de lite äldre tjejerna. Se Gustavssons (2008) beskrivning av spegeljagteorin.

Kopplingar skulle kunna dras till Larssons (1996) beskrivning av kunskapsklyftorna. För de människor som brinner för lärandet genomsyrar viljan att utvecklas hela deras liv. Kanske är det så att personerna i IV-gruppen inte härstammar från en kunskapssökande tradition. Dessa individer kanske ser trygghet som en betydligt viktigare komponent i livet än utveckling, och därför riktas deras resonemang mot arbete, inkomst och familj. Skulle det kunna vara så att anledningen till att strävan efter utveckling och självförverkligande betonas i litteraturen beror på att författarna själva är i ständig utveckling och därför ser begreppen som självklara och viktiga fenomen? På den frågan svarar vi ett bestämt kanske och anser att det är en intressant frågeställning att reflektera kring.

Prestationsbaserad delaktighet

Yttrycket prestationsbaserad delaktighet skapades av oss för att beskriva Självförverkligandegruppens reflektioner kring begreppet delaktighet. Vi uppmärksammade dessa reflektioner och fann inga tydliga kopplingar till litteraturen om delaktighet. Däremot skriver Svedberg (2003) att en definition av grupp är människor som strävar mot samma mål. Kanske är denna definition förankrad hos intervjudeltagarna. Självförverkligandegruppen tycks vilja uppmärksammas för det de presterar. Utvecklingen de får genom en sådan uppmärksamhet verkar vara ett av de största motiven till varför de behöver känna delaktighet i sina liv. En förklaring till denna attityd skulle kunna återfinnas i SOUs (2006:77) beskrivning av den ökande pressen på dagens unga vuxna. Även Gymnasiekompetensgruppen visar liknande tendenser. Dessa deltagare berättar att de påverkas negativt av alla måsten de upplever finns i samhället, och de beskriver en längtan efter att få märkas och göra avtryck som skulle kunna tolkas som ganska pressande. Kanske är våra intervjupersoner en avspegling på ett effektiviserat och individualiserat samhälle där möjligheter kan skapa ångest och individens prestationer står i centrum?

Hos de något yngre killarna i IV-gruppen ser vi inte det prestationsinriktade ”tänket” alls lika tydligt. Dessa intervjupersoner diskuterar i stället kring personliga egenskaper som de tycker är viktiga att en vän och en medborgare har, så som vänlighet, hjälpsamhet och ärlighet. Detta förvånades oss en aning då vi anser att prestationer i allra högsta grad borde vara angelägna för deltagarna i IV-gruppen. Dels då de befinner sig i en situation där killarnas individuella prestation är avgörande för deras framtid och dels då personerna i IV-gruppen genom skolan arbetar mycket praktiskt tillsammans med andra. Kanske kan värderingsskillnaderna bero på att IV-gruppen är yngre och att de är killar. Kanske kan man också dra paralleller mellan IV-gruppens åsikter och klassiska ”arbetarklassvärderingar”. Vi vill betona att det sistnämnda är

högst personliga reflektioner som mycket väl kan ha färgats av vår förförståelse och eventuella fördomar.

Identitetsskapande ur avståndstagande

Ur ett socialpedagogiskt perspektiv kan man se hur människan formar sina attityder och värderingar utifrån sin omgivning. Detta faktum bekräftas av både IV-gruppen och Självförverkligandegruppen. Vad vi däremot ansåg var intressant och lite uppseendeväckande är Gymnasiekompetensgruppens syn på hur de formar sin identitet. Missnöje och avståndstagande från vissa företeelser från familj och samhälle är vad gruppen berättar att de utvecklas av. Ovanstående bör inte tolkas som att individerna i Gymnasiekompetensgruppen ogillar sin familj eller samhället, utan just att de berättar att de ser bitar de inte uppskattar och därigenom reflekterar över hur de vill ha det annorlunda. Ett sådant synsätt på identitetsskapande har vi inte funnit i vår referenslitteratur. Att man reflekterar över hinder och möjligheter, vad man anser är bra eller dåligt är inga konstigheter utan ett sätt att utveckla sin självuppfattning och sin identitet (Frisén & Hwang, 2006; Stokes och Wyn, 2007). Dock finner vi det intressant att Gymnasiekompetensgruppen återkommande betonar identitetsskapandet som en produkt av ett avståndstagande både vad gäller det lilla (närmsta omgivningen) och det stora (samhället). Enbart en tjej av fyra i Gymnasiekompetensgruppen menar att hennes värderingar färgats av hennes familj, medan de andra tre hävdar motsatsen.

Vidare forskning

Vi skulle tycka det vore intressant att följa ungdomar och unga vuxna under en längre tid och se om och hur attityder förändras och vilka livsval individen väljer. Här skulle man närmare kunna studera företeelser som livsstilsförändringar och nya val, livsmål och värderingar. Genom att studera processerna som ledar fram till förändring och utveckling ges också fler pedagogiska verktyg att använda i hälsoarbetet.

REFERENSLISTA

- Bronk, C, K. (2008). Early adolescents conceptions of the good life and the good person. *Adolescence*, Vol. 43, No. 172.
- Drake, K & Smedler, A. (2006). Ungdomar och identitet. I P. Frisé, A., & Hwang, P.(Red). *Identitet och kön*. (s. 40-61). Stockholm: Natur och kultur.
- Donoghue, C., & Stein, J, P. (2007). Diversity in Adult Experiences and Criteria for Adulthood among College Students. *College Student Journal*, v41 n4 p831-842.
- Evans, D, S. (2007). Youth sense of community: Voice and power in community contexts. *Journal of community psychology*. Vol. 35, No. 6, 693–709.
- Ewles, L., & Simnett, I. (2005). *Hälsoarbete*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Frisé, A., & Hwang, P.(Red).(2006). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Gillberg, G. (2010). *Individualiseringens villkor [elektronisk resurs]: unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Gustavsson, A. (2008). *Meningsskapande och delaktighet: om vår tids socialpedagogik*. I P. Molin, M & Hermansson, H. (red.), *Vår tids socialpedagogik* (s. 9-44). Göteborg: Daidalos.
- Gustafsson, B., Hermerén, G., & Petersson, B. (2004). *Vad är god forskningssed? – Synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Honneth, A. (2003). *Erkännande: praktisk-filosofiska studier*. Göteborg: Daidalos.
- IFAU 2007:18. *Ungdomar och invandrandes inträde på arbetsmarknaden 1985 - 2003*. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala.
- Infovoice . (2010). Hämtad: 2010-05-29 Webbplats:
<http://infovoice.se/fou/bok/kvalmet/10000012.htm>
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Landsorganisationen. (2004). *Ungdomars situation på och utanför arbetsmarknaden.[elektronisk version]*. Sverige.
- Larsson, A. (2007). *Empowermentprocesser - ett sätt att öka långtidssjukskrivna kvinnors resurser?: en studie om att återta balansen i arbetslivet och i vardagslivet*. (1. uppl.) Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2007. Linköping.

- Larsson, S. (1996). Livslångt lärande. I P. Gustavsson, B & Ellström, P (red.), *Vardagslärande och vuxenstudier* (s.9-28). Lund: Studentlitteratur.
- Medin, J., & Alexanderson, K. (2000). *Begreppen hälsa och hälsofrämjande: en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur.
- Molin, M. (2004). *Att vara i särklass: om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2004. Linköping.
- Månsson, N. (2008). *Röster om delaktighet: en kvalitativ studie om ungdomars uppfattning av och chanser till samhällelig delaktighet*. Västerås: Mälardalens högskola.
- Norm. I Nationalencyklopedin Hämtad: 2010-05-29 webbplats: <http://www.ne.se/norm/1174889>
- Obert, C., & Forsell, M. (2000). *Fokusgrupp – ett enkelt sätt att mäta kvalitet*. Höganäs: Kommunlitteratur AB.
- PEP 2004:6. *Psykisk ohälsa hos unga*. Epidemiologiska enheten Centrum för folkhälsa Stockholms läns landsting Norrbacka.
- Reine, I. (2009). *From young to adult: health consequences of unemployment from a gender perspective*. Avhandling för doktorsexamen, Umeå universitet, 2009.
- SFI 2009:08. *Varför drabbas kvinnor oftare av oro, ångest och depression? En kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut: Östersund.
- Strandberg, T. (2006). *Vuxna med förvärvad traumatisk hjärnskada – omställningsprocesser och konsekvenser i vardagslivet: en studie av femton personers upplevelser och erfarenheter av att leva med förvärvad traumatisk hjärnskada*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2006.
- Statens folkhälsoinstitut (2010) Hämtad: 2010-05-29 webbplats: <http://www.fhi.se/sv/Om oss/Folkhalsopolitikens-malomraden/1-Delaktighet-och-inflytande-i-samhallet/>
- Stokes, H., & Wyn. (2007). Constructing identities and making careers: young people's perspectives on work and learnin. *International Journal of Lifelong Education*, 10.1080/02601370701559573.
- Socialstyrelsen. (2008). *Folkhälsa och sociala förhållanden – Lägesrapport 2007*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- SOU 2000:3. *Välfärd vid vägskäl. Slutbetänkande från Kommittén för Välfärdsbokslut*. Stockholm.

- SOU 2006:77. Ungdomar, stress och psykisk ohälsa - Analyser och förslag till åtgärder. Stockholm.
- Svederberg, E., & Svensson, L., (2001). Pedagogik i hälsofrämjande arbete. I P (red.). & Kindeberg, T. *Ett folkhälso pedagogiskt synsätt.* (s.17-30). Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg, L. (2003). *Gruppsykologi: om grupper, organisationer och ledarskap.* (3., [bearb., uppdaterade och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Thurén, T.(1991). *Vetenskapsteori för nybörjare.* Stockholm: Liber AB.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer.* (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Ungdomsstyrelsen (2007). *FOKUS 07 - En analys av ungas hälsa och utsatthet.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Vetenskapsrådet. (a) (2010). *Codex.* Hämtad: 2010-05-15
från:<http://www.vr.se/etik/codexreglerochriktlinjerforforskning.4.10ae774712595bc27e98000286.html>
- Vetenskapsrådet. (b) (2010). *Codex.* Hämtad: 2010-06-01
<http://www.codex.vr.se/forskninghumsam.shtml>
- Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* Lund: Studentlitteratur.
- Ödman, P. (1998). *Kontrasternas spel: en svensk mentalitets- och pedagogikhistoria.* ([Ny utg.]). Stockholm: Prisma.
- Ödman, P. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik.* (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

BILAGOR

Bilaga 1 – brev till kontaktpersonerna

Hej!

Vi heter Sara och Sanna och vi läser sista året till hälsopedagog på Högskolan i Gävle. Vi skriver en C-uppsats som handlar om unga vuxnas uppfattningar kring *Det goda livet* utifrån ett delaktighets-, normalitets- och identitetsperspektiv. Vi är alltså nyfikna på hur man kan tänka kring livet, framtiden och hur det "bör" vara.

Vår plan är att under vecka 17 eller 18 kunna hålla tre stycken gruppintervjuer (ca en och en halv timme/tillfälle, ca 5 pers/grupp) med ungdomar/unga vuxna (16-29 år). Exempel på frågeställningar som kommer att behandlas är:

- Vad är ett gott liv?
- Vilka hinder respektive möjligheter finns i samhället för medborgarnas delaktighet?
- Nämn några personlighetsdrag som uppmuntras av samhället.
- Vad formar en människa till att bli det han eller hon är?
- Hur påverkas en individs självbild av sin dagliga sysselsättning?

Detta tillfälle kan ses som en chans för ungdomarna att få reflektera kring dessa aktuella och intressanta ämnen! Vi kommer att bjuda på fika och vi hoppas intervjun upplevs som trevlig av alla inblandade.

Vår fråga till er är om ni har några ungdomar som skulle vilja ställa upp att bli intervjuade av oss? Vår förhoppning är att få träffa unga människor som vill dela med sig av sina livserfarenheter. Deltagandet är helt frivilligt och intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt. Självklart väljer deltagarna vad, och på vilka frågor, de vill svara på. Vi kommer att ställa frågorna på generell basis, för att inte pressa individerna på personliga känslor.

Tack på förhand!

Sara Lindberg saraforsby@hotmail.com 070 XXX XX XX

Sanna Backeskog, backeskog@webaid.se 073 XXX XX XX

Bilaga 2, brev till intervjupersonerna:

Hej!

Vi heter Sara och Sanna och vi läser sista året till hälsopedagog på Högskolan i Gävle. Vi skriver en C-uppsats som handlar om unga vuxnas uppfattningar kring *Det goda livet* utifrån ett delaktighets-, normalitets- och identitetsperspektiv. Vi är alltså nyfikna på hur man kan tänka kring livet, framtiden och hur det "bör" vara.

Nu söker vi medverkare till vår undersökning! Intervjuerna kommer att ske i fokusgrupper med ca 4-6 deltagare i varje grupp. Att delta i en fokusgrupp innebär att vi som intervjuledare ger gruppen givna teman eller frågeställningar att diskutera kring. Samtalen kommer att spelas in på band och man gör även gemensamma anteckningar under intervjun, så deltagarna får se vad som har sagts, och har chans att göra ändringar av uttalanden. En fokusgruppsintervju tar cirka en och en halv timme och vår förhoppning är att intervjun kommer att upplevas som trevlig och givande för alla inblandade.

Vår önskan är att få träffa människor som vill dela med sig av sina tankar och erfarenheter. Deltagandet är helt frivilligt och intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt. Med detta menas att det bara är vi som håller i intervjun som kommer att veta vilka som deltagit. I det material som presenteras för övriga (själva uppsatsen) finns inga namn med. Självklart väljer deltagarna vad och på vilka frågor de vill svara på och man kan när som helst avbryta sitt deltagande.

Låter detta intressant? Vill du delta i vår undersökning om *Det goda livet*?

Tid:

Plats:

Kontakta oss gärna angående frågor och synpunkter:

Sara Lindberg, saraforsby@hotmail.com 070 XXX XX XX

Sanna Backeskog, backeskog@webaid.se 073 XXX XX XX

Bilaga 3 – Intervjuguide

- - INTERVJUGUIDE - -

Tema 1:

Det goda livet

Syfte:

Att undersöka informanternas föreställningar om vad det innebär att leva ett gott liv. Hur ser informanterna på "Det goda livet" och vilka är deras uppfattningar kring den allmänna samhällssynen på begreppet.

Klargörande frågor:

Öppningsfrågor (4-hörn):

- Det viktigaste i livet är:
 - A) Ett bra jobb (vad innebär ett bra jobb?)
 - B) Sociala relationer (hur skapar man sig sociala relationer?)
 - C) Hälsa
 - D) Eget alternativ.

Introduktionsfråga (brainstorming):

- Skriv ner fem saker som är viktiga för dig i ditt liv.

Nyckelfrågor: Vad är ett gott liv? Att leva ett gott liv – är det synonymt med att vara en god medborgare (motivera!)? Vad är motsatsen till ett gott liv?

Avslutande fråga: Hur kan vi sammanfatta detta? Finns det något mer ni vill tillägga?

Tema 2:

Delaktighet - i samhället och i gruppen.

Syfte:

Att fånga informanternas föreställningar kring begreppet delaktighet. Uppmärksamheten skall riktas mot informanternas bild av samspelet mellan individen och dennes omgivning

Öppningsfrågor (4-hörn):

Tänk på ett grupparbete du varit med om i skolan. När är man delaktig i ett sådant grupparbete?

- A) När man har kunskap nog att bidra med idéer och producera material?
- B) När man får bestämma allt?
- C) När man sitter vid samma bord som övriga gruppen?
- D) När man vill och får vara med och påverka?
- E) Eget alternativ.

Introduktionsfrågor (brainstorming):

- Skriv ner fem saker som är viktiga för att känna sig delaktiga i samhället.

Nyckelfrågor: Vad är delaktighet – rangordna dessa, minimalt/maximalt. Vilka hinder respektiver möjligheter finns i samhället för medborgarnas delaktighet?

Avslutande fråga: Hur kan vi sammanfatta detta? Finns det något mer ni vill tillägga?

Tema 3:**Identitet och identitetsskapande****Syfte:**

Att fråga informanterna om vilka faktorer de tror påverkar en individs självbild, samt förstå informanternas syn på hur en individ utvecklar sin identitet och personlighet.

Öppningsfrågor (4-hörn):

Vad har påverkat din personlighet och dina värderingar mest?

- A) Familjen (på vilket sätt?).
- B) Skolan (på vilket sätt?).
- C) Kompisar (på vilket sätt?).
- D) Det samhälle du lever i (på vilket sätt?).
- E) Eget alternativ (på vilket sätt?).

Introduktionsfrågor (brainstorming):

- Skriv ner fem personlighetsdrag som uppmuntras av samhället?

Nyckelfrågor: Vad formar en människa att bli den han eller hon blir? Vad har format dig? Hur påverkas en individs självbild av sin dagliga sysselsättning? Vad händer med självbilden hos de som befinner sig utanför de sedvanliga sociala konstruktionerna?

Avslutande fråga: Hur kan vi sammanfatta detta? Finns det något mer ni vill tillägga?

Bilaga 4- vår dagordning under intervjuerna (stödpunkter för oss):

1. Hej och välkomna! Vi heter Sara och Sanna och skriver en uppsats i pedagogik. När vi är klara med den är vi utbildade hälsopedagoger. Vår uppsats handlar som ni kanske vet om Det goda livet.
2. Vår bild av Det goda livet. Vi har inlett arbetet med en förförståelse om att alla människor har en uppfattning om vad det innebär att leva ett gott liv. Komponenter som vi tror är viktiga för de flesta människor är: Arbete, relationer, delaktighet i samhället, trygget i sig själv, identitetsskapande.
3. Vi vill prata med er för att vi är intresserade av hur ni ser på detta. Vi har valt att intervjua unga vuxna just för att i den åldern är man på många sätt på väg att skapa sitt ”vuxenliv”.
4. Vi har valt gruppintervju just för att ni ska få chansen att diskutera frågorna emellan er. (Vi tror att vi på så sätt kan få ut en mer nyanserad bild av ”det goda livet”.) Vi tror också att det kan bli roligare och tryggare för er att diskutera med varandra.
5. Konfidentialitet = anonymitet i den grad det är möjligt. Inga namn. Vi kommer inte att skriva var vi har träffat er.
6. Vi kommer att ta med oss de här anteckningarna hem och sedan titta på den som en ”kollektiv röst”. Men om ni tycker helt olika i någon fråga redovisas det.
7. Vi har inga planer på att pressa er på information som kan vara känslig för er. Det är helt upp till er att bestämma vad ni vill säga. Det är inget måste att svara på alla frågor och ni kan avbryta när vi vill.
8. Tid- hur tycker ni, rast?
9. Okej med ljudupptagning?
10. Sätt på bandspelaren.
11. Skriva namnskyltar. Vilka är ni? Namn, ålder, varför ni valde denna utbildning?
12. Nu kör vi igång, och vi börjar med en värderingsövning – en så kallad 4-hörnsövning.